

*Společnost knih lze volit lépe
než společnost lidskou.
Tím spíše si mezi knihami vybírej
přátele pro celý život.*

Seneca

Čeština

Čeština neboli český jazyk je západoslovanský jazyk, nejbližší slovenštině, poté lužické srbštině a polštině. Patří mezi slovanské jazyky, do rodiny jazyků indoevropských. Čeština se vyvinula ze západních nářečí praslovanštiny na konci 10. století. Je částečně ovlivněná latinou a němčinou. Česky psaná literatura se objevuje od 14. století. První písemné památky jsou však již z 12. století.

Češtinou jako mateřským jazykem mluví zhruba 9,9 milionu lidí – velká část populace České republiky. Celkový počet českých mluvčích se odhaduje na 13,2 milionu, což zahrnuje 2,5 milionu uživatelů češtiny jako druhého jazyka. V důsledku několika vystěhovaleckých vln ve druhé polovině 19. a ve 20. století hovoří totiž česky i desetitisíce emigrantů a jejich potomků, zejména na Slovensku, v USA (55 tisíc mluvčích), Kanadě, Německu, Rakousku, Austrálii, na Ukrajině, v Srbsku (37 tisíc mluvčích), Chorvatsku (6 290 mluvčích), Rumunsku (2 170 mluvčích), Polsku (1 430 mluvčích) a v řadě dalších zemí.

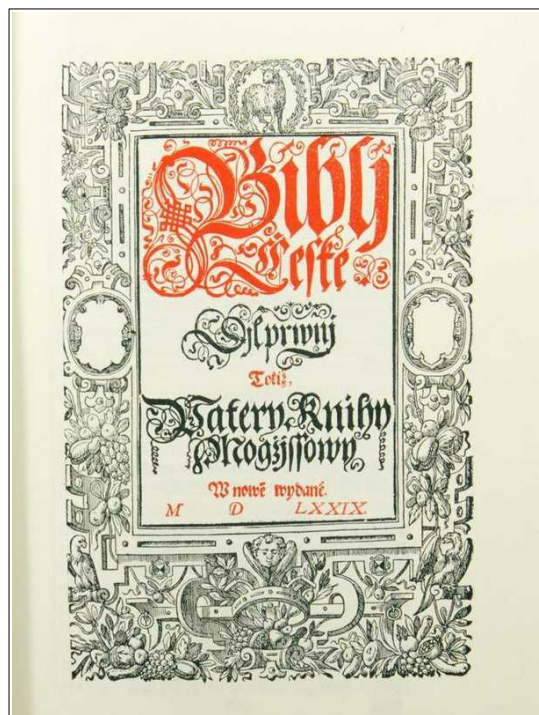
Čeština je flektivní jazyk vyznačující se komplikovaným systémem skloňování a časování a velmi volným slovosledem. K písemným záznamům používá latinku doplněnou o znaky s diakritikou. Pro výslovnost je charakteristický pevný přízvuk na první slabice mluveného slova, opozice délky samohlásek a 2 specifické souhlásky zapisované jedním znakem „ř“ (zvýšená alveolární vibranta = dásňová kmitavá souhláska znělá a neznělá).

Dělí se na:

- spisovnou češtinu určenou pro oficiální styk (je kodifikována v mluvnících a slovnících), která má dvě podoby: čistě spisovnou a hovorovou;
- obecnou češtinu – substandardní, nespisovná, která zahrnuje dialekty (nářečí) a sociolekty (slangy) včetně vulgarismů a argotu.

Spisovný standard neupravuje žádný zákon, ale kodifikuje jej v praxi svými obecně uznávanými doporučujícími publikacemi Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky a formálně jejich schválením pro výuku i Ministerstvo školství.

Čeština (spisovná) je úředním jazykem České republiky a Evropské unie. V úředním styku lze češtinu používat také na Slovensku.

Bible kralická byla prvním úplným překladem Bible do českého jazyka. Poprvé byla vydána roku 1579.

Čeština je slovanský jazyk, a patří tak do rodiny indoevropských jazyků. Spolu se slovenštinou tvoří česko-slovenskou větev západoslovanských jazyků, mezi které patří dále polština, kašubština a lužická srbština (horní a dolní). Čeština je nejzápadnějším slovanským jazykem.

Čeština je blízká a vzájemně dobře srozumitelná se slovenštinou. Rozdíly mezi těmito dvěma jazyky jsou menší než rozdíly mezi některými nářečími jiných jazyků. Například severoněmecké dialekty němčiny jsou jen obtížně srozumitelné s jižními a jsou více příbuzné staré angličtině nebo nizozemštině než spisovné němčině. V Česku a na Slovensku naproti tomu panuje pasivní česko-slovenský bilingvismus (mimo jiné i díky dřívější existenci společného státu, Československa), Češi zpravidla bez větších problémů rozumějí slovenštině a naopak. Vzájemná srozumitelnost obou jazyků se odhaduje na 95 %. Jejich dialekty vytvářejí jazykové kontinuum, tj. přechod mezi nimi je plynulý. V meziválečném Československu (1918-1938) byly v duchu tehdejší politiky čeština a slovenština považovány za dvě spisovné varianty jednoho jazyka.

Pro novou kodifikaci spisovné češtiny se východiskem stal literární jazyk konce 16. století a díla Komenského. Z různých pokusů o kodifikaci byla nakonec všeobecně přijata gramatika Josefa Dobrovského, která poprvé vyšla roku 1809. Byly odstraněny některé pozůstatky zastaralého bratrského pravopisu.

K obnově české slovní zásoby přispělo zejména vydání pětidílného Slovníku česko-německého (1830-1835) Josefa Jungmanna. Nová spisovná čeština nicméně příliš nereflektovala přirozený vývoj, jakým český jazyk prošel od dob Bible kralické. Výsledkem se stala existence dvou variant jednoho jazyka (hovorové spisovné a spisovné češtiny) vedle sebe.

Díky snahám národních buditelů byla v průběhu 19. století obnovena úroveň česky psané literatury. Díky povinné školní docházce a rostoucí gramotnosti obyvatelstva přestala být spisovná čeština záležitostí úzké vrstvy inteligence. Bylo vytvořeno odborné české názvosloví, začaly vycházet české odborné publikace a začalo se přednášet v češtině na univerzitách. Ve 2. polovině 19. století se pak rozvíjející se publicistika a umělecká tvorba postupně snažila přiblížit zejména v syntaxi živému jazyku.

Sázením dlouholetým nyní máme nesčíslné množství odrodkůw co do tvaru, velikosti, barvy a dobroty. Rostlina ta pro lidské pokolení jest ten největší prospěch, jež z vynalezení Ameriky má. Ji nynějšího času není možná, aby všeobecný hlad mohl lidské pokolení, o němž nám letopisowé mnoho příkladůw vypisují, pokud toliko na obilí všecka naděje se skládala, která powětrím nepříznivým zklamána býwala; tenkrát předce zemňáky jsauce jinak náramně úrodný, se podaří, že lid nebohý před strašnou smrtí hladem se ochrání. Bamboły té rostliny jsau tedy každodenní ztrawau lidu chudšího a přicházejí i na stoly nejbohatších buď co takowé buď rozdílným způsobem přistrojené. Dělaljí též z nich škrob a mauku, jenž dlouho chowati se dáwá. Taktéž poskytuji dobytku a drůbeži výbornau píci. Také z nich dobývá se kořalka.

Ukázka z knihy Všeobecný rostlinopis, vydané roku 1846 (o bramborách).

Během 20. století do spisovného jazyka stále výrazněji pronikaly prvky mluveného jazyka, zejména obecné češtiny. Společenské změny po 2. světové válce pak vedly k postupnému stírání (nivelizaci) rozdílů mezi nářečím, vlivem médií se od 2. poloviny 20. století šíří prvky obecné češtiny i do oblastí, které jimi nebyly do té doby zasaženy. Jako důsledek globalizace se v 21. století objevují stále v hojnější míře anglicismy.

Slovní zásoba je převážně slovanského původu. Čeština a příbuzná slovenština uchovávají až 98 % praslovanské slovní zásoby, nejvíce ve srovnání s ostatními slovanskými jazyky. Příčina zřejmě tkví v tradičně silných puristických tendencích češtiny během 16.-20. století, které se z historicko-kulturních důvodů přenášely i do slovenštiny.

Jako u většiny evropských jazyků byla řada slov z oblasti kultury a vědy převzata z řečtiny (demokracie, parabola, typ) a latiny (škola, kříž, doktor, herbář, tabule, kapsa, skříň). Vzhledem k těsným historickým kontaktům byla řada slov také přejata z němčiny (knedlík, šunka, taška, brýle, rytíř), případně jejím prostřednictvím byla přejata slova z jiných jazyků.

Z němčiny pochází řada slov z oblasti řemeslnického názvosloví i slangu (hoblík, klempíř, ponk, šichta), mnoho takových slov se řadí do nespisovných vrstev jazyka (majznout, lajsnout/lajznout si, luftovat) a poněkud nepřesně do nářečí, např. brněnské šalina (z něm. Elektrische Linie), zoncna (Sonne) nebo koc (Katze). V období národního obrození byla řada slov programově přejímána ze slovanských jazyků – polštiny (báje, věda, půvab, otvor), ruštiny (vzduch, příroda, chrabrý) aj. Uměle bylo vytvořeno české odborné názvosloví, často doslovným překladem (tzv. kalky). Mnohé tyto pojmy se ujaly a jsou běžně používány, například slovní druhy jako číslovky, spojky, příslovce (z lat. numeralia, conjunctio, adverbium). Ruština pak ovlivnila češtinu zejména v 2. polovině 20. století, především z politických důvodů (sovět, kulak, chozrasčot, polárník, rozvědka, celiny).

Z italštiny pochází řada pojmů z oblasti hudby (duet, soprán, forte, piano) a bankovníctví (konto). Z francouzštiny slova týkající se např. módy (baret, blůza, manžeta) nebo motorismu (volant, garáž, kupé). Angličtina původně byla zdrojem sportovních výrazů (fotbal, hokej, tenis), v současnosti z ní pocházejí mnohá slova z oblasti výpočetní techniky (software, hardware), z ekonomie, podnikání nebo odborností. Je nyní hlavním zdrojem pro přejímání slov, často nejprve jako slangová slova. Písemná podoba někdy zůstává anglická, někdy počeštěná, jindy obě podoby zároveň.

Mnoho výrazů se do češtiny dostává z romštiny, například čórka, lóve, bengá nebo kérka. Čeština přejímá slova i z exotických jazyků, často prostřednictvím jiných jazyků. Z arabštiny pochází např. alkohol, káva, trafiká, z turečtiny jogurt, klobouk, čapka, tasemnice, z čínštiny čaj, z hindštiny džungle či jóga, z perštiny špenát.

Pravopis přejatých slov závisí na míře zdomácnění. Zdomácnělá slova mají zpravidla standardní pravopis přizpůsobený českému, např. telefon, televize, rádio, muzeum, kriket, akvárium (ale lze psát i televise, radio, museum). Novější a méně používaná slova obvykle zachovávají původní pravopis, např. hardware, image, zvláštní skupinu představují citátová slova – výrazy, které si zachovávají původní pravopis a většinou i výslovnost a zpravidla nepřijímají české koncovky, jako je např. lat. ecce homo, corpus delicti, in statu nascendi, ab incunabulis, dies irae, fr. aperçu, à propos, enfant terrible, tête à tête, vis-à-vis, potpourri, parvenu; laissez-faire, laissez-passé; ital. staccato, adagio, dolce far niente apod.

Někdy se používá souběžně původní i počeštěný pravopis, např. business i byznys (i když PČP 1999, 2005 už uvádějí jen byznys).

Přesný počet slov v češtině není možné určit, jelikož se čeština jakožto živý jazyk neustále vyvíjí. Nicméně má čeština na 300 000 slovních kořenů. Zatím nejrozsáhlejší Příruční slovník jazyka českého, postupně vydaný v letech 1935–1957, má zhruba 250 000 hesel. Obsahuje i slova, která zná málokdo, a neobsahuje naopak některá slova obecně známá (např. vulgarismy). Zaměřuje se totiž na popis spisovné slovní zásoby na základě výtahů z beletrie, časopisů a částečně novin. Slovník spisovného jazyka českého, jehož první vydání vyšlo v letech 1960–1971, druhé v roce 1989, má přibližně 192 000 hesel. Rozsahem nejmenší Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (první vydání 1978, druhé, upravené vydání 1994) obsahuje zhruba 48 000 hesel představujících jádro spisovné slovní zásoby.

Pro češtinu jsou typická slova o délce přibližně 8 grafémů (grafických nebo písemných znaků) – slova tvořená 6–10 grafémy pokrývají 75 % slovní zásoby. V psaném jazyce se nejvíce vyskytují grafémy o, e, a, n, t, dvojice grafémů st, po, ní, ov, na a trojice grafémů pro, ost, ova, sta, pře.

Největší skupina slovních kořenů je ze 3 grafémů, tvořených kombinací souhláska-samohláska-souhláska (had, cop, jít) – téměř 50 % všech kořenů. Užití konkrétních slov je v každém jazyce neproporční – kdy malá skupina slov tvoří jádro slovníku, zatímco zbytek slov se užívá jen okrajově. V češtině tak 10 nejběžnějších lemmat pokrývá asi 20 % textu a 1 000 nejběžnějších lemmat pokrývá 65 % textu. To ovšem neznamená, že znalost 1 000 slov postačuje k porozumění textu, protože každý text (i běžný) operuje s malým množstvím specifických slov, která obvykle tvoří jádro výpovědi.

Česká abeceda sestává ze 42 grafémů/písmen; nejčastějším z nich je o a e, nejméně častým ó a q. Používá latinku doplněnou o znaky s diakritikou.

Čeština také používá spřežku ch, která je považována za samostatné písmeno, stojící v abecedě mezi h a i. Velká varianta je CH, avšak pokud stojí tato spřežka na začátku slova psaného dále malými písmeny, potom se velké píše jen první písmeno spřežky. Kromě ch se hlavně v cizích slovech také používá spřežka dž (k zápisu znělého protějšku č, např. původní české džbán a přejatá slova džus, džem, džíp), zcela výjimečně pak dz (znělý protějšek c). Tyto spřežky se nepovažují za samostatná písmena, nýbrž za písmena dvě.

Dominantní princip českého pravopisu je princip fonologický s prvky pravopisu morfologického (had/hadi) a historicko-etymologického (panna z pán + -na). V koncovkách přičestí se uplatňuje pravopis syntaktický (dělali/dělaly/dělala). Jedno písmeno (grafém) se zpravidla používá pro zápis jednoho fonému.

Písmena ě a ů se nemohou vyskytnout na začátku slova, protože háček na ě vyznačuje změkčenost předcházející souhlásky a použití ů je podmíněno historickým vývojem. Na začátku českých slov se kromě grafémů ě, Ě a ů, Ů nevyskytuje ani ý, Ý. Změkčenost předchozí souhlásky vyznačuje kromě ě také psaní měkkého i, í po d, t, n.

Písmena s háčkem č, ř, š, a ž (tj. kromě ě, d', t' a ň) se při abecedním řazení, např. ve slovnících, kladou za své základní znaky bez háčku jako samostatná písmena. Ostatní písmena s diakritikou – samohlásky a také písmena měkkých souhlásek d', t' a ň – mají v abecedě stejnou prioritu jako znaky bez diakritiky, uplatňuje se řazení typu car – cár – carevič (Pravidla českého pravopisu, 2005).

Čeština má 10 samohlásek (5 krátkých a 5 dlouhých), 27 souhlásek a 3 dvojhlásky. Čeština je flektivní jazyk (tj. ohebný), který vyjadřuje větnou syntax (skladbu) pomocí flexe (skloňování a časování). Jako taková se vyznačuje bohatstvím slovních tvarů ohebných slov.

Čeština rozlišuje tradičně 10 slovních druhů, které se dělí na ohebné (skloňují se – podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky a časují – slovesa) a neohebné – příslovce, předložky, spojky, částice, citoslovce. Čeština rozlišuje 3 jmenné rody: mužský (maskulinum), ženský (femininum) a střední (neutrum). Mužský rod se dále člení na životný a neživotný. Rozlišuje se dvojí mluvnické číslo: jednotné (singulár) a množné (plurál). Kromě toho se při skloňování vyskytují pozůstatky dvojnásobného čísla (duálu).

Čeština má 7 pádů (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokál, instrumentál), které se uplatňují při skloňování podstatných a přídavných jmen, zájmen a číslovek. Základním tvarem (lemmatem) jmen je

zpravidla nominativ singuláru (1. pád jednotného čísla). Česká slovesa vyjadřují 3 časy: minulý (préteritum), přítomný (prézens) a budoucí (futurum). Mají též sémantickou schopnost rozlišit vztah k plynutí času a ukončenosti děje pomocí vidu (aspektu). Z tohoto hlediska se dělí na dokonavá (perfektiva) a nedokonavá (imperfektiva). Dokonavá slovesa nemají schopnost vyjádřit přítomnost, jejich přítomné tvary vyjadřují budoucnost. Rozlišují se 3 slovesné způsoby: oznamovací (indikativ), podmiňovací (kondicionál) a rozkazovací (imperativ). Vztah podmětu k ději se vyjadřuje činným (aktivum) nebo trpným (pasivum) rodem. Základním tvarem u sloves je infinitiv.

Díky tomu, že hlavní větné členy lze zpravidla rozlišit na základě jejich morfologie, může se jejich slovosled řídit aktuálním větným členěním – na začátku věty jsou obvykle (je-li použit objektivní slovosled) členy vyjadřující informace známé obecně nebo uvedené v předchozím textu (kulisa a téma), za nimi následují informace nové (tzv. réma). Aktuální větné členění tak často překrývá základní slovosled typu SVO (podmět-přísudek-předmět), který se uplatňuje, pokud by mohlo dojít k záměně nebo u neobratných mluvčích. Slovosled v češtině významně ovlivňuje fakt, že podmět je často nevyjádřený, a že mnoho nezdůrazněných krátkých tvarů zájmen, volných morfémů i některá příslovce a spojovací výrazy se sdružují do klitického trsu (příklonkové skupiny, příklonkového clusteru) umístěného za první hlavní větný člen (například ve větě „Zítřej bych se tam mohl stavít.“, která by bez těchto vlivů zněla nepřijatelně: „Já mohl bych stavít se tam zítřej.“).

Češtinu používá převážná většina obyvatel České republiky, její používání však není dáno speciálním jazykovým zákonem. Podle příslušných zákonů soudy, orgány činné v trestním řízení a úřady vedou jednání a vyhotovují rozhodnutí v českém jazyce (finanční úřady též ve slovenštině). Kdo neovládá češtinu, má nárok na jednání v jazyce, který ovládá (de facto na tlumočení). Prodávané zboží musí být opatřeno návodem v češtině.

Podle Listiny základních práv a svobod (součást ústavního pořádku ČR) mají národnostní a etnické menšiny právo na vlastní jazyk. Čeština je též (od května 2004) jedním z 24 (stav k roku 2013) oficiálních (úředních) jazyků Evropské unie. Formálně jsou si všechny oficiální jazyky EU rovné.

Za autoritu v záležitostech českého jazyka je tradičně pokládán (ovšem nemá to podporu v zákoně či úřadech) Ústav pro jazyk český, který je jedním z vědeckých ústavů Akademie věd České republiky. Jeho úkolem je základní i aplikovaný výzkum současné češtiny i její historie. Vydává doporučující publikace (například Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovné češtiny, Akademický slovník cizích slov) a provozuje jazykovou poradnu pro veřejnost. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy schvaluje užívání uvedených příruček ke školní výuce češtiny, případně závazně vyžaduje respektování těchto zásad při výuce češtiny ve školách.

Český jazyk se v roce 2020 vyučoval ve střediscích výuky češtiny, tzv. lektorátech na 35 univerzitách ve 24 zemích světa. Lektoráty zřizují na základě zájmu zahraničních vysokých škol česká ministerstva (ministerstvo školství a zahraničních věcí) v rámci Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí.

Historický vývoj češtiny

• 1 tis. př. n. l. ? – konec 10. stol. – Praslovanština

Společný předchůdce všech slovanských jazyků. Praslovanština není přímo zaznamenána písemnými památkami, její podoba byla zrekonstruována na základě srovnávacích studií změn jazyků z ní vzešlých.

• pol. 9. stol. – pol. 10. stol. – Staroslověnština

Staroslověnštinu použili věrozvěstové Cyril a Metoděj pro překlad křesťanských textů před misí na Velkou Moravu. Měla nejbližší k jihoslovanské jazykové větvi a lidé jí rozuměli, stojí ovšem mimo vývojovou linii našeho jazyka (nebyla předchůdcem češtiny).

• konec 10. stol. – 12. stol. – Pračeština

Nejstarší vývojové stadium češtiny jako samostatného jazyka. Jazykovědcům je známa pouze její rekonstruovaná podoba. Z tohoto období neexistují písemné doklady. Funkci spisovného jazyka tehdy zastávala latina a v menší míře staroslověnština.

• pol. 12. stol. – konec 13. stol. – Stará čeština (raná stará čeština)

Z tohoto období pocházejí první české písemné památky – bohemika, glosy a přípisky, které se neváží k cizojazyčnému textu. V židovských spisech se dochovaly rovněž hebrejským písmem psané glosy v češtině, která je zde nazývána lešon Kenaan.

- **14. stol. – Čeština 14. století (stará čeština)**

Čeština začíná pronikat do různých literárních žánrů, na konci století již existují i úřední listiny psané česky. V písmu se uplatňuje spřežkový pravopis.

- **15. stol. – Čeština doby husitské**

Období 15. století od počátku kazatelské činnosti Jana Husa do doby nástupu českého humanismu. Rozšiřuje se počet uživatelů spisovného českého jazyka, zejména těch, kteří uměli číst. Čeština již plně pronikla i do administrativní oblasti.

- **16. stol. – pol. 17. stol. – Humanistická čeština (střední čeština)**

Pravopis v psaném projevu stále není jednotný, jde převážně o různé podoby spřežkového pravopisu. Po vynálezu knihtisku se v tištěných dílech však ustálil jednotný tzv. bratrský pravopis (podle listů vydávaných Jednotou bratrskou), který byl převážně diakriticky se zachováním několika spřežek.

- **pol. 17. stol. – konec 18. stol. – Čeština barokní**

Období od poloviny 17. století do druhé třetiny 18. století bylo poznamenáno konfiskacemi a vynucenou emigrací české nekatolické inteligence po bitvě na Bílé hoře. Od konce 17. století docházelo k omezení fungování spisovného jazyka, který nejdříve ustoupil z oblasti vědy, postupně i z větší části náročné literatury a nakonec i z oblasti administrativní (v úředním styku byla od vydání Obnoveného zřízení zemského čeština rovnoprávná s němčinou, předtím byla jediným jednacím jazykem zemského sněmu). Pobělohorská literatura je typická svou žánrovou omezeností, ačkoliv v jejím rámci vznikala pozoruhodná díla jak v zahraničí v okruhu české emigrace, tak na domácí půdě především v jezuitském prostředí. Jedním z vrcholů rozvoje vysokého stylu je tvorba J. A. Komenského.

- **konec 18. stol. – pol. 19. stol. – Čeština obrozenecká**

Snahy císaře Josefa II o zavedení němčiny jako jednotného státního jazyka (motivované čistě praktickými důvody) se ukázaly jako nereálné. Jeho Patent o zrušení nevolnictví z roku 1781 umožnil pohyb venkovského obyvatelstva do měst. To usnadnilo realizaci myšlenek národních buditelů na obnovu českého jazyka. Lidový jazyk a literární žánry předchozího období však byly osvícenecké inteligencí cizí. Pro novou kodifikaci spisovné češtiny se východiskem stal literární jazyk konce 16. století a díla Komenského. Z různých pokusů o kodifikaci byla nakonec všeobecně přijímána gramatika Josefa Dobrovského, která vyšla roku 1809, ve druhém vydání 1819.

- **pol. 19. stol. – dosud – Čeština moderní**

Od 40. let 19. století již nebyla spisovná čeština záležitostí úzké vrstvy inteligence. Rozvíjí se publicistika a umělecká tvorba se snaží přiblížit zejména v syntaxi živému jazyku. V roce 1902 vydal Jan Gebauer první Pravidla českého pravopisu, která obsahovala přehled morfologie. Tato pravidla ještě upřednostňovala v případě dublet starší tvary. Během 20. století však do spisovného jazyka postupně pronikaly prvky mluveného jazyka, zejména obecné češtiny. Postupně byl počesťován i pravopis cizích slov s přihlédnutím k fonetické stránce.

Praslovanština

Praslovanština je vymřelý jazyk z rodiny indoevropských jazyků, společný prajazyk dávných Slovanů, z něhož se později vyvinuly všechny ostatní slovanské jazyky. Tento jazyk se používal ještě v dobách slovanského stěhování z pravlasti, pro rostoucí vzdálenost mezi jednotlivými slovanskými kmeny však v něm začaly růst nářeční rozdíly. Přesto se slovanská jazyková jednota udržovala ještě několik dalších století. Konec praslovanštiny lze klást na přelom 9. a 10. století, kdy proběhly poslední jazykové změny společné pro celé Slovanstvo.

Praslovanština není přímo zaznamenána písemnými památkami, je zrekonstruována metodami historické (srovnávací) lingvistiky – studiem hláskových, morfologických a lexikálních změn jazyků z něj vzešlých a jazyků, jež na něj mohly mít vliv (germánských, keltských, íránských aj.). Za písemné zachycení pozdního stádia praslovanštiny lze však považovat staroslověňštinu, která má mnoho rysů ve všech oblastech jazyka shodných nebo velice blízkých rysům praslovanštiny získaným lingvistickou rekonstrukcí. Jedinou větší výjimkou je skladba staroslověňštiny, která byla utvořena do značné míry uměle nápodobou vyspělejších jazyků (především řečtiny) a vymyká se tak soudobému stavu skladby v praslovanštině.

Praslovanština patří k satemové skupině indoevropských jazyků spolu s jazyky indoíránskými, s arménštinou, albánštinou a jazyky baltskými. S poslední skupinou jazyků má praslovanština nejužší vazby, proto se většinou v jazykovědě uvažuje o baltoslovanské jednotě, jejímž rozpadem měla vzniknout jazy-

ková skupina baltská a skupina slovanská. Počátky samostatného vývoje praslovanštiny se kladou do širokého rozmezí v 1. tisíciletí př. n. l. (mezi roky 700–200 př. n. l.).

Praslovanština disponovala ve své pozdní fázi 11 samohláskami, jež mohly být (s výjimkou jerů) dlouhé i krátké. Obvykle jsou ve slavistice znázorňovány takto: i, ъ, e, е, ѣ, a, o, ѝ, y, u. Praslovanská slovesa zdědila z praindoevropského jazyka 3 osoby a rozlišovala tři čísla (singulár, duál a plurál).

Budoucí děj praslovanština vyjadřovala (podobně jako současná čeština) jednoduchou i složenou formou. V prvním případě k tomu sloužil přítomný tvar dokonavého slovesa. Složený budoucí čas však ještě nebyl ustálený: dnešní tvoření typu „budu + infinitiv“ ještě neexistovalo a místo slovesa „budu“ se používalo např. sloveso „chci“. Vid se u sloves v praslovanštině teprve vyvíjel.

Praslovanština ve své staroslověnské podobě (a stejně jako dnešní čeština) disponovala 7 pády (nominativem, vokativem, akuzativem, genitivem, lokálem, dativem a instrumentálem). Rod rozlišovala mužský, ženský a střední. Na konci praslovanského období se začala vyvíjet u mužského rodu životnost.

V praslovanštině se skloňovalo dle zakončení kmene, v pozdějších slovanských jazycích převládlo skloňování podle rodu (rodový princip). Většina slovní zásoby dnešních slovanských jazyků pochází z praslovanštiny, kromě přejímek z cizích jazyků v nich nová slova vznikají na základě slov zděděných ze slovanského prajazyka.

vzorový text:

praslovansky: „Въсі ѿудѣе родѣтъ сеъ свободѣни и оръни въ достоѣньствѣ и законѣ. Они сѣтъ одаѣени орзумомъ и съвѣстью и дѣлѣзъни вести сеъ другъ къ другу въ душѣ братѣства.“

česky: „Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.“

Staroslověnština

Staroslověnština neboli stará církevní slovanština je nejstarší slovanský spisovný jazyk. Spisovná norma vznikla na základě nářečí používaného v okolí Soluně v 9. století. S určitými změnami se používá pod názvem církevní slovanština dodnes, ne už však jako živý jazyk, nýbrž jako bohoslužebný jazyk církví byzantského obřadu (řeckokatolická, pravoslavná). Staroslověnským jazykem a písemnictvím se zabývá vědní obor nazývaný paleoslovenistika.

Staroslověnštinu nelze zaměňovat s praslovanštinou (třebaže jsou v ní jako jediném slovanském jazyce mnohé praslovanské jevy doloženy přímo a staroslověnština se tak dá do jisté míry považovat za zachycení závěrečné části bytí praslovanštiny). Zatímco z praslovanštiny – jejíž hypotetická podoba se rekonstruuje vzájemným srovnáváním slovanských (i neslovanských) jazyků – se vyvinuly všechny slovanské jazyky, staroslověnština už leží na jedné ze tří vývojových větví, které z praslovanštiny vycházejí: na větví jihoslovanské. Předpokládá se ovšem, že v době vzniku prvních staroslověnských písemných památek (9. století) se od sebe jednotlivé větve lišily jen málo.

Původní název byl starobulharština, což vyjadřovalo názor, že se jedná o původní variantu bulharštiny. S tím nesouhlasil jiný směr bádání, který tento jazyk označil za staroslověnštinu, tedy původní variantu slovinštiny. Později byla odmítnuta i tato teze a byl zvolen neutrální název církevní slovanština. Na území ČR je však více rozšířen název staroslověnština, byť už se tím nemíní nejstarší slovinština. Obvykle se vztahuje pouze ke tvaru jazyka z 9. a 10. století, někdy zúženě dokonce pouze k památkám z Velkomo-

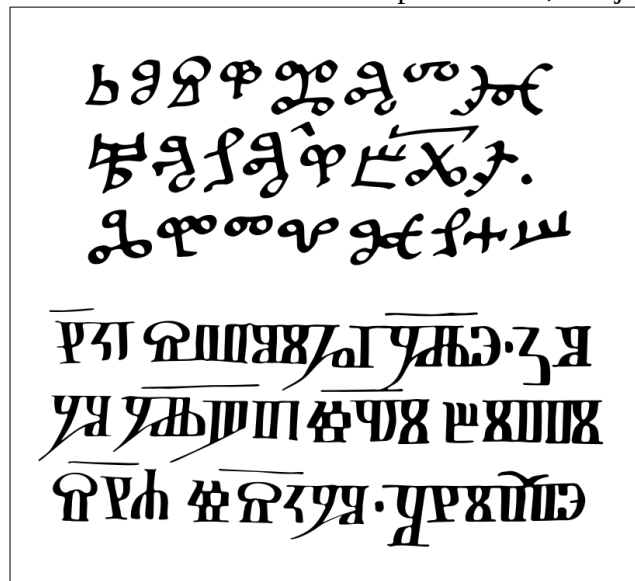
Svatí Cyril a Metoděj držící cyrilici, nástěnná malba bulharského ikonopisce Z. Zografa z roku 1848 – Trojanský klášter.

se vztahuje pouze ke tvaru jazyka z 9. a 10. století, někdy zúženě dokonce pouze k památkám z Velkomo-

ravské říše. Termín církevní slovanština naproti tomu označuje pozdější vývojové fáze, kdy se již odlišoval od živých slovanských jazyků, nicméně fungoval jako jejich spisovný jazyk a později, po vzniku národních spisovných jazyků, byl dále za zdmí klášterů jakožto jazyk bohoslužebný.

Staroslověnština má ze všech slovanských jazyků nejstarší písemné památky (9. století). Zasloužili se o to věrozvěstové Cyril a Metoděj, kteří přeložili do staroslověnštiny řadu křesťanských textů, když se připravovali na svou misi na Velkou Moravu. Slovanské jazyky tehdy ještě nebyly příliš rozdílné – pravděpodobně byl pouze jazyk západoslovanský, východoslovanský a jihoslovanský. Staroslověnština odpovídala poslední jmenovanému, ale i západní Slované na Velké Moravě jí nejspíš dobře rozuměli.

Po pádu Velkomoravské říše (10. století) vytlačila staroslověnštinu jako liturgický jazyk z moravského území latina. Staroslověnština se však udržela na Balkáně díky žákům Cyrila a Metoděje. Kliment Ochridský se podílel na jejím zavedení jako liturgického jazyka v nově osamostatněném Bulharsku, kde nahradila řečtinu. S pravoslavím se pak šířila do Srbska, Rumunska a Kyjevské Rusi. Kyjev se stal novým centrem církevněslovanského písemnictví, z něj se staroslověnština šířila dále po Kyjevské Rusi.

Nahoře: ukázka kulaté (bulharské) hlaholice z 11. století (fragment „Kyjevských letáků“). Dole: Příklad hranaté (jihoslovanské) hlaholice (fragment z „Reimserova evangelia“).

Několik staroslověnských prvků obsahuje titulní píseň filmu Bathory režiséra Juraje Jakubiska obsahuje několik staroslověnských jazykových prvků. Autorem textu je Jan Jirásek, který se inspiroval středověkými žalmy. Píseň s názvem Muoj Bože nazpívala Katarína Knechtová.

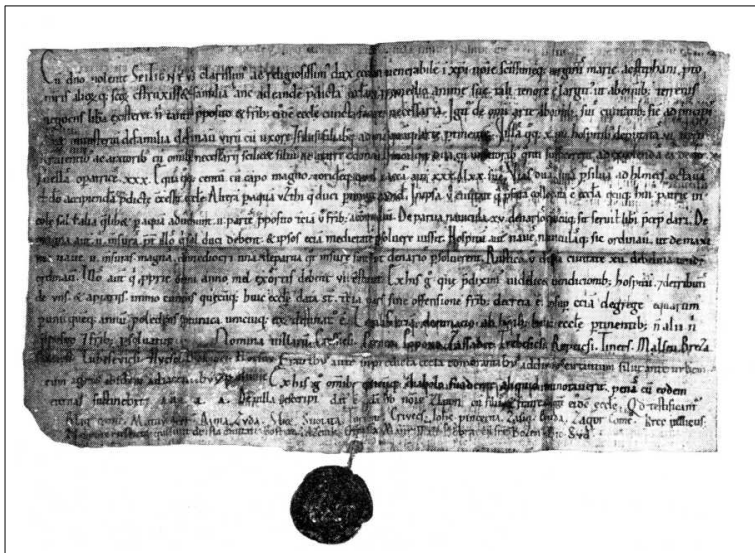
Cyril pro staroslověnštinu nejprve vyvinul nové písmo, hlaholici. Ta se používala na Velké Moravě, epizodně ještě v 11. století v Sázavském klášteře v Čechách, nejdéle se však udržela v Chorvatsku, a to přesto, že tam se po rozkolu církve přiklonili k římskokatolickému směru a přijali latinu.

Zhruba o půl století později vznikla v Bulharsku cyrilice, kterou pravděpodobně sestavili Cyrilovi žáci, snad Kliment Ochridský. Byla praktičtější, protože její písmena byla jednodušší a hlavně se více podobala svým řeckým vzorům, a řeckou abecedu tehdejší gramotná vrstva (tj. duchovní) v Bulharsku ovládala dobře. Církevní slovanština, která se z Bulharska šířila spolu s pravoslavím, už byla psaná výhradně cyrilicí; díky tomu se cyrilice prosadila u řady pozdějších spisovných jazyků.

Staroslověnské samohlásky se rozdělují na ústní (orály) a nosové (nazály). Samohlásky ústní: a, ě, e, i, o, u, ѣ, ѝ. Samohlásky ѣ a ѝ se označují jako jery. Jde o ultrakrátké samohlásky (tj. vyslovované velmi krátce, ještě kratěji než samohlásky krátké): ѣ jako velmi krátké i, ѝ jako velmi krátké u (někdy se uvádí jako velmi krátké y). Samohláska ě se vyslovovala v počáteční fázi staroslověnštiny jako ä, v pozdějších dobách byla její výslovnost ja. Samohlásky ústní jsou (s výjimkou jerů) vždy krátké, dlouhé samohlásky ve staroslověnštině neexistovaly ve fonologickém smyslu, tj. případná délka nerozlišovala význam slov (podobně jako v dnešní ruštině). Samohlásky nosové: ę, ǫ.

Staroslověnské souhlásky jsou zde roztrženy podle místa tvoření: Souhlásky retné: b, m, p, v. Souhlásky zubodásňové: c, č, d, dz, l, n, r, s, š, t, z, ž. Souhlásky předopatrové: l', n', r'. Souhlásky zadopatrové: g, ch, k.

Poznámka: pro hlásku j nebyl v hlaholici samostatný znak, proto není jisté, zda v nejstarší fázi staro-

Přední strana zakládací listiny.

Zadní strana pergamentu s českým přípisem.

Nejstarší dochovaná věta v češtině pochází z 13. století. Stojí v Zakládací listině litoměřické kapituly, která sice vznikla už v roce 1057 a představuje nejstarší český dochovaný písemný dokument, ale v té době ještě neobsahovala česká slova v souvislé větě. Až na počátku 13. století k ní byl připojen přípisek o darování půdy v Dolanech a Ploškovcích. Věta zní: „Pavel dal gest ploscoucuh zemu Wlach dalgest dolas zemu bogu isuiatemu scepau seduema dusnicoma boguceu a sedlatu.“ Přepsána do dnešního pravopisu by vypadala takto: „Pavel dal jest Ploškovcích zemu, Vlach dal jest Dolas zemu bogu i svatému Ščepánu se dvěma dušníkoma, Bogučejú Sedlatú.“ Není sice známo její autorství, ale jsou na ní patrné gramatické i fonetické jevy češtiny dané doby.

O pravosti listiny se ve 30. letech 19. století vedly spory, pečeť a formální podoba jedné ze tří dochovaných verzí naznačovaly, že možné falzum mohlo být zhotoveno již ve středověku. Debat o její pravosti se účastnili například Gelasius Dobner či František Palacký, jehož úvaha z roku 1936 představuje první česky psanou diplomatickou studii. Od téhož roku se i přípisek ze 13. století považuje za nejstarší ucelenou českou větu.

Texty byly psány tzv. primitivním pravopisem, který používal písmena latinské abecedy bez jakékoliv úpravy i pro zápis hlásek, které byly latině cizí. Např. písmeno c označovalo k, c i č. Vznikala nejednoznačnost, která byla závažná zejména u vlast-

ních jmen. Později se během 13. století začíná, i když zatím nesoustavně, objevovat pravopis spřežkový, kdy se k zachycení českých hlásek používají kombinace písmen (spřežek), např. rs pro ř.

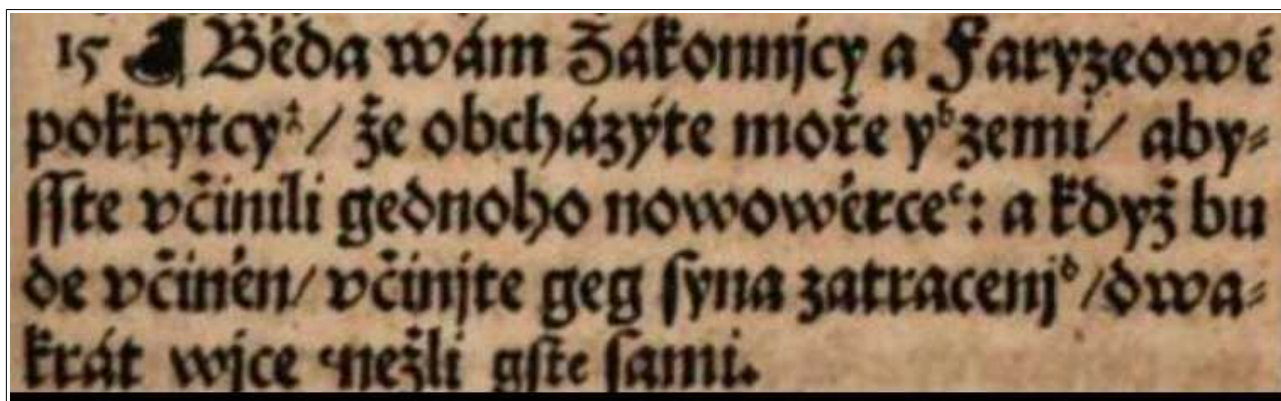
Čeština doby husitské

Na začátku století se ve spise De orthographia Bohemica, jehož autorství se připisuje Janu Husovi, objevuje návrh na změnu pravopisu – tzv. diakritický pravopis. Abeceda vypadala takto: a, b, c, č, d, d', e, f, g [j], h, i, y, k, l, l' [l'], m, n, ň, o, p, r, ř, s, s', t, t', u, v, w, x, z, ž, ch. Pro záznam měkkých konsonantů jsou spřežky nahrazeny písmeny s háčkem. Délka vokálů se označuje čárkou. Pro tvrdé l se používá l s tečkou nad písmenem, znak vypadal jako ě (velké i s tečkou). Zachovávají se spřežka ch a grafém w. Zaměnitelnost grafémů i a y je zrušena. Návrh je dílem jedince, proto se tento grafický systém ujímal jen pozvolna a užíval se souběžně s pravopisem spřežkovým. S rozvojem řečnického umění se stále více užívá interpunkční znaménko.

Čeština humanistická

Období vyspělého spisovného jazyka v 16. a na počátku 17. století (většina na českém území vzniklých písemných památek je však stále psána latinsky). Pravopis v psaném projevu stále není jednotný, jde převážně o různé podoby spřežkového pravopisu. Po vynálezu knihtisku se v tištěných dílech však ustálil jednotný tzv. bratrský pravopis (tradičně nazývaný podle listů vydávaných Jednotou bratrskou, ovšem nastíněn byl v Grammatyce české, jejíž autoři vyznávali utrakvismus), který byl převážně diakritický se zachováním několika spřežek. Původní tečka nad měkkými konsonanty se změnila v háček, kterého se užívalo u č, d', ň, ř, t', ž. Písmeno š se psalo většinou jen na konci slova, uprostřed se psalo spřežkou šf.

Grafém ě se začal používat dnešním způsobem. Délka vokálů se označovala čárkou, kromě ů vzniklého z původního ó. Dlouhé í se z technických důvodů nejprve zdvojovalo (ii), později se zapisovalo ij, nakonec j. Vyslovované [j] se zapisovalo jako g nebo y, pro zápis [g] se někdy používal grafém ě (např. slovo „její“ se tak bratrským pravopisem zapisovalo jako gegj). Uchovalo se psaní dvojitěho w, jednoduché v označovalo u na začátku slova. Diftong [ou] se zapisoval au („louka“ jako lauka apod., dnešní zápis „ou“ jako ou byl zaveden až ve 40. letech 19. století). Po c, s, z se vždy psalo y (cyzý). Komplikovaná syntax, ovlivněná latinskými texty, si vyžádala zdokonalení interpunkce. Čárka se však používala podle pauz ve výslovnosti, nikoliv podle syntaxe. Začala se používat i tečka, dvojtečka, otazník a vykřičník.

Ukázka tzv. bratrského pravopisu; doklad z Šestidílký (1601, transkripce v detailu obrázku).

V morfologii bylo dovršeno rozlišení životných a neživotných maskulin (vidím psa × vidím strom).

Standardem spisovného jazyka pro další období se stal nový překlad Bible, známý jako Bible kralická – její jazyk, tzv. bibličtina (zastarale bibličina), se později stal nejen vzorem pro jazykovou reformu národního obrození a potažmo tak i na současnou spisovnou češtinu, ale hrál roli i v dějinách vývoje spisovné slovenštiny.

Čeština barokní

Dokončuje se vývoj obecné češtiny, započatý v předešlé době. I ve spisovném jazyce je zřejmá velká rozkolísanost v délce samohlásek. Další změny probíhaly především v lidovém jazyce. Na venkově v důsledku značné izolovanosti docházelo k velké diferenciaci nářečí, zejména moravských a slezských, která se vyvíjela odchylně od obecné češtiny. Ve městech, kde docházelo k intenzivnějšímu styku s němčinou, pronikaly do češtiny četné germanismy.

Tištěné texty používají pravopis předchozího období, pouze se přestává graficky rozlišovat dvojí l. Objevuje se středník jako interpunkční znaménko ke zpřehlednění přebujelých souvětí. V psaném textu se i nadále používají spřežky s nesoustavně uplatňovanými diakritickými prvky.

Objevují se ve větším počtu a soustavněji obrany českého jazyka. Za první se – i když nepříliš oprávněně, jak ukazuje např. bohemista Alexandr Stich a jak materiálově doložil v roce 1945 Albert Pražák – považuje latinsky psaná Obrana jazyka slovanského, obzvlášť českého (Dissertatio apologenetica pro lingua Slavonica, praecipue Bohemica) od Bohuslava Balbína (1672-1673). Obsáhlou oficiální obranou v pravém slova smyslu je tzv. jazykový zákon z roku 1615.

Čeština obrozenecká

Josef Dobrovský zavedl tzv. analogickou opravu, která odstranila psaní „y“ po s, z, a c podle vzorů medvědí a sedím a vidím. V té době se objevují také puristické snahy o očištění češtiny od skutečných či domnělých germanismů. K obnově české slovní zásoby však přispělo zejména vydání pětidílného Slovníku česko-německého (1830-1839) Josefa Jungmanna. Díky nadšení českých vědců bylo vytvořeno i odborné české názvosloví. Dalším důležitým mezníkem je rok 1843, kdy Pavel Josef Šafařík zavádí tzv. opravu skladnou.

Pravopis se postupně zbavoval přežitků bratrského pravopisu, začalo se psát si, zi i sy, zy dle etymologie a jednotně ci. Zavedení antikvy místo fraktury v tisku vedlo k odstranění spřežky ff a nahrazení písmenem š. Dlouhé í se začalo psát místo j, a j nahradilo g (gegj → její) – toto bylo odstraněno právě opravou skladnou. Od roku 1849 bylo dvojitě w nahrazeno jednoduchým v a místo tradičního au se začalo psát ou – nebylo to uznáno zároveň s přeměnou j a í, protože „ou“ podle Dobrovského odráží pouze obraz

českých, nikoliv už však moravských nářečí. Pravopis se tak přiblížil dnešní podobě. Podle německého vzoru interpunkce postupně opouští pauzový princip a respektuje syntax vět.

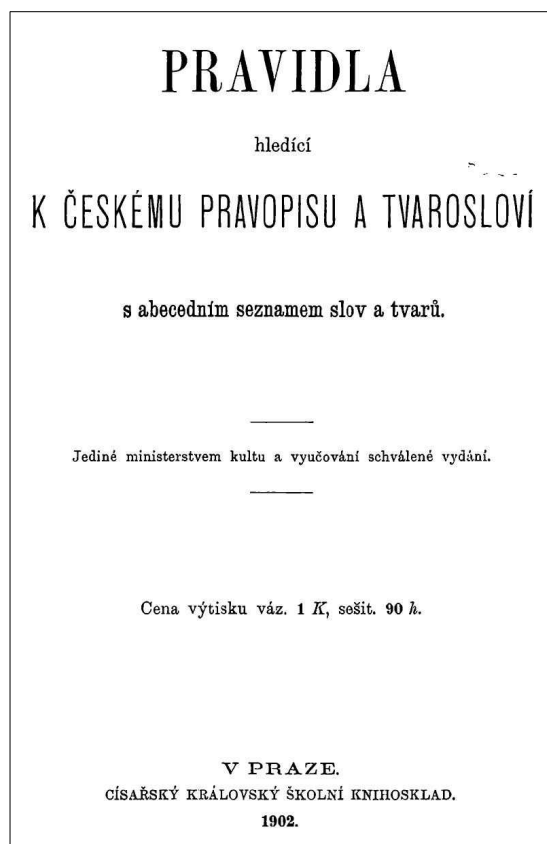
Umělecká literatura v této době ve snaze po vyšším stylu se dle dobových standardů často uchyluje k archaismům a příliš nerespektuje přirozený vývoj mluveného jazyka.

Český pravopis

Poslední reforma českého pravopisu z roku 1993 předepíše v běžném užití u názvů ulic psaní velkého počátečního písmene ve slově následujícím za předložkou na začátku názvu; v „úzcce odborných textech“ však připouští možnost rozlišovat původ názvu zachováním původního pravopisu. Olomoucká ulice nese oficiálně dodnes název „U podjezdu“, přesto je na některých tabulích název upraven podle nového, zjednodušeného pravopisu.

Český pravopis je soustava zvyklostí, pravidel a doporučení pro správné psaní (pravopis) v češtině. České příručky pravopisu (pravidla českého pravopisu) se zabývají především pravopisem spisovného jazyka. Pravopis nespisovných forem jazyka obecně není kodifikován, do jisté míry jej lze odvozovat analogicky, etymologicky atd.

Dnešní pravopis byl v zásadě zaveden v letech 1842–1849, kdy ve sporu jotistů s ypsilonisty zvítězily modernizační snahy prosazované v první řadě Václavem Hankou. K nim patřila změna psaní i/y, zavedení jednoduchého „v“ místo dvojitého „w“ (w → v) a dalších dnes používaných písmen (ss → š, j → í, g → j, au → ou). Změny pak byly kodifikovány i zohledněním ve školních učebnicích pravopisu. V roce 1902 vydal Jan Gebauer Pravidla českého pravopisu, která pak určovala pravopisnou normu. Výraznější změny pravopisu přinesla vydání Pravidel z let 1913, 1941, 1957 a 1993.

Předmluva.

Školní knihy, v některém c. k. školním knihoskladě vydané, nesmějí se prodávati dražší, než za cenu na titulním jich listě udanou.

Všecka práva vyhrazena.

Jazyk český zachoval si velikou hojnost slovních tvarů, a v pravopise jeho jest ode dávna mocná snaha, znamenati délku a psaním t. zv. etymologickým zachovávatí souhlas s původem slova. Pro tyto příčiny — nehledíc ani ke skladbě — není věc snadná, psáti česky správně.

Klassičtí naši spisovatelé, Jungmann, Palacký a j., vzdělali se v tomto umění důkladným studiem jednak mluvnice, jednak a zvláště vzorných spisů starších. A touto cestou má se i dnes bráti každý, kdo se k českému psaní náležitě připraviti chce.

Mezitím vznikly a vešly v obyčej pomůcky, které chtějí radu podávati v případech a potřebách praktických; pomůcky, které nikdy nenahradí důkladného studia mluvnice a přípravu čerpanou z dobrých vzorů, které však v rozpacích a neshodách nahodilých žádaného poučení poskytovatí mohou, a to cestou krátkou a snadnou.

Byl jsem požádán, sestaviti pomůcku takovou pro české školy střední, měl jsem za svou povinnost, žádosti této uposlechnouti, a podávám tato „Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví s abecedním seznamem slov a tvarů“. Není to práce všecka moje. Má je theoretická část úvodní a dále, co je přejato z mé mluvnice Příruční; za to za vše jsem odpověden. Ostatek je práce společná, kterou se mnou

1*

vykonali úředně k tomu ustanovení pp. šk. rada V. Hylmar, řed. Fr. Bílý, prof. J. Jursa a řed. Lad. Benýšek; při konečné redakci její velikou pomocí nám přispěl p. prof. Vojt. Hulík.

Úkolem hlavním bylo nám, zaznamenati o jistých slovích — zejména o těch, ve kterých se chybuje neb o kterých bývá poučení hledáno — jednak jak se náležitě píší, jednak jaké mají náležité tvary.

Co se týká tvarů, tu držíme se přísně toho, co se v jazyku spisovném samo vyvinulo a ustálilo. S pozitivního tohoto stanoviska zamítáme i domnělé opravy a ozdoby, v pravdě však chyby a nešvary, jež v době nedávné někteří theoretikové do češtiny knižně nanosili*); a rovněž zamítáme licence, kterými se druhdy — nejčastěji pro verš a rým — libovolně a způsobem nesprávným tvary náležité pozměňují a slovům slabiky tu přidávají, tu ujmají.

Co pak pravopisu se týká, tu ovšem máme za to, že je žádoucí, aby zavládla a co nejvíce panovala stejnost; ale dosíci stejnosti ve všem a úplné toho času nebude lze, a proto třeba nechávati nějakou volnost, třeba jen pro dobu přechodní, než se usus**)) na tom neb onom ustálí.

Taková volnost nechává se na př. ve jménech podstatných s příponou *-tel* (§ 17 a j.); podle *kazatel* (z *kázati*) atp. doporučují se psaní *poživatel* (z *poživati*), *přijímatel*

*) Není to zásada nová a zvláštní, nýbrž ode dávna a u všech vzdělaných národů praktikovaná. U nás vyložil ji Fr. Palacký v ČČMus. 1832, kdež mimo jiné praví na str. 358: „V každé vzdělanější řeči a literatuře nastává dříve neb později epocha, která proměňám jazykových forem, dotud nestálých, konec ukládajíc, stálé pravidlo čili kánon jejich tvoří, jímžto celé potomstvo bez odporu a bez rozpaku se řídí. Kánon takový... každému národu velice důležitý jest. Jeho šetří s plností, kdokoli osvíceným aneb učeným slouží chce; za surového pak aneb za nedouka pokládá se, kdo se od něho odchyluje.“

**)) *Usus* (= užívání, obyčej atp.), tak říká se praxi ve věcech jazykových.

(z *přijímati*), *zasílatel* (ze *zasílati*) atd., ale dopouští se také psaní *poživatel*, *přijímatel*, *zasílatel* atd.; t. j. dopouští se kolísání, a to proto, že se tu vsukutku kolísá také výslovnost známá z nářečí obecných a zaznamenaná ve psaní a dokladech slovníků starších i novějších; podle tendence, která při těchto jménech v jazyku je patrna, náleží přednost slabice krátké (*poživatel*...) a na tom se usus nejspíše ustanoví; ale než se tak stane, musí tu býti dopuštěna také slabika dlouhá (*poživatel*...), když toho zřetelná výslovnost žádá.

Jiný případ volnosti, na který tu třeba zvláště upozorniti, jest v infinitivech dvouslabičných *-íti*, když se skládají s předponami a mají pak slabik více. Pravidlo staré žádá, aby bylo na př. *píti* a *vypíti*, *nepíti*, *nevypíti*, a rovněž *křtíti* a *pokřtíti* atd. Je snaha, zachovávatí toto pravidlo, ale jsou zároveň různé příčiny, které svádějí dílem k odchylkám, dílem k chybám: výslovnost obecná se kolísá, říká se třeba v témže nářečí s kvantitou zřetelnou *vypít* i *vypít*, *pokřtít* i *pokřtít* atd., a podle toho kolísá se i psaní; slova základní *píti*, *křtíti*... táhnou ke psaní *vypíti*, *pokřtíti*..., svádějí k odchylce; a mylná analogie vede k tomu, aby se podle *píti-vypíti*, *křtíti-pokřtíti* atp. psalo také (*mříti*) *umříti*, (*díti*) *nadíti*, (*klíti*, *klnu*) *zaklíti*..., svádí k chybě. Sloves dvouslabičných *-íti* (stč. *-íti* a *-ieti*, *-ěti*) jest asi 50, jejich složenin o třech a více slabikách je několik set; t. j. je tu několik set slov, která se píší nestejně, a mezi nimi mnoho takových, která se v praxi velmi často vyskytují; stejnosti v jich psaní nebylo dosaženo, poněvadž jednak zřetelná výslovnost, jednak analogie nestejnost podporují a odchylkami novými a novými udržují. Tu je, trvám, nejlépe, aby bylo dopuštěno psaní oboje *vypíti* i *vypíti*, *pokřtíti* i *pokřtíti* atp. (t. j. kde *-i-*, *-i-* je původní, tedy nikoli také *umříti*, *zaklíti* atp., = stč. *umřieti*, *zaklěti* atd.). Krok odtud dále — a bude dosažena stejnost

dohodnutím: z alternativ dovolených *-iti* a *-íti* (*vypíti*, *pokřtíti* .. a *vypíti*, *pokřtíti* ..) zvolíme druhou a budeme psáti *-íti* v infinitivech dvouslabičných i v jejich složeninách víceslabičných. Stane-li se tak, budou hrubé chyby, jako *umříti*, *nadíti* atp., nemožny, a pravopisu českému bude velice ulehčeno.

Na Kr. Vinohradech dne 6. února 1901.

J. Gebauer.

Obsah.

	Strana	Strana
Pravidla.		
<i>Z pravopisu a hláskoslovi:</i>		
kdy píšeme začáteční písmeno		
veliké § 1	9	
jak píšeme jména cizí § 2	10	
kdy píšeme <i>y, j</i> a kdy <i>i, í</i> § 3	11	
<i>k í a í</i> § 4	12	
<i>k é a e</i> § 5	14	
kdy píšeme <i>š</i> § 6	15	
kdy píšeme <i>ž</i> § 7	15	
odsouvání a přísouvání § 8	16	
předložky vokalisované § 9	16	
kvantita, krácení § 10	17	
spodoba souhlásek, psaní etymologické a fonetické § 11	20	
míšení a některé jiné změny		
souhlásek § 12	22	
dělení slabik § 13	23	
<i>Z kmenoslovi:</i>		
příjmení ženská § 14	24	
komparativ § 15	25	
podst. jm. s příponou <i>-dlo</i> § 16	25	
podst. jm. s příponou <i>-tel</i> § 17	26	
příd. jm. <i>-ný</i> a <i>-ní</i> § 18	26	
příd. jm. <i>-nný</i> a <i>-nní</i> , podst. <i>-nník</i> a <i>-nnice</i> , <i>-nn-</i> z <i>-n-n-</i> § 19	27	
<i>-ský</i> podst. jm. <i>-ština</i> , nikoli <i>-čina</i> § 20	27	
podst. jm. <i>-stvo</i> a <i>-ství</i> § 21	28	
podst. jm. <i>-ovic</i> § 22	28	
příd. jm. <i>-cí</i> § 23	28	
podst. jm. <i>-ě</i> § 24	28	
podst. jm. <i>-ář</i> , <i>-ik-ář</i> § 25	29	
slovesa <i>-nouti</i> § 26	29	
<i>bohatěti</i> : <i>bohatiti</i> atp. § 27	29	
slovesa <i>-ovati</i> § 28	30	
<i>Z tvaroslovi:</i>		
číslo dvojného zbytky § 29	30	
<i>Ze skloňování jmen podstatných a přídavných:</i>		
<i>zeměnin, zeman</i> atp. § 30	31	
<i>přítel, nepřítel</i> § 31	31	
pomnož. jm. místní <i>Uhry, Brozany, Lobkovice</i> § 32	32	
<i>Jiří, pondělí</i> atp. § 33	33	
<i>ucho, oko</i> § 34	33	
<i>podkoní</i> atp. § 35	33	
množ. nom. <i>oblaka, luka, Uhra</i> atp. § 36	33	
<i>ruka, noha</i> § 37	33	
krácení ve skl. <i>rána-ranou</i> ... § 38	34	
<i>práce-praci</i> atd. § 38	34	
přím. <i>Svoboda, Večeře, Stýblo, Srdece</i> atp. § 39	35	
<i>z-výši</i> atp. § 40	35	
<i>vánoce, hromnice, letnice, velikonoce</i> § 41	36	
jm. ženská <i>Máři</i> atp., mužská <i>Máři</i> atp. § 42	36	

Otázka používání mezer v okolí interpunkčních znamének se dosud nedostala do kodifikace pravopisu, ani do obsahu základního školního vzdělání, je považována za otázku typografickou. Praktického významu nabyla zejména s nástupem zpracování dat výpočetní technikou, protože při zpracování názvů se mezery projevují jako plnovýznamové znaky – v praxi ovlivněné ručním psaním nebyl důvod zpochybňovat totožnost názvů, které se lišily jen mezerami.

Pravopisu velkých a malých písmen byla po celé 19. století věnována poměrně malá pozornost a úzus byl rozkolísaný. První vydání matičního Brusu v roce 1877 konstatovalo nejednotnost psaní přídavných jmen odvozených od vlastních jmen a přiklánělo se k psaní malých písmen. František Vymazal ohledně počátečních velkých písmen napsal, že pevných pravidel v těchto věcech není a nebude, neboť nelze ani bezpečně vymezit pojem vlastních jmen.

Zřejmě prvním soustavnějším pojednáním byl spis *Kdy jest psáti v češtině na počátku slov písmena veliká?* od Františka Bačkovského z poloviny 80. let 19. století, syntéza dosavadních odborných textů na toto téma. Za hlavní problém považoval vlastní jména složená, u nichž se přikláněl k tomu, aby se psalo velké jen první písmeno složeniny, s výjimkou vlastních jmen obsažených ve složeném vlastním jménu a výjimkou slov, která si nepodržela svůj původní význam (Králové Hradec, Německý Brod, Česká Lípa). Ovšem pro psaní velkých písmen se vyslovuje i u jmen měst i vesnic a míst podobných, kde je prvotní význam zachován (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Dlouhá Ves) a chtěl tuto zásadu rozšířit i na všechna další zeměpisná jména, například názvy hor, kde se podstatné jméno změnilo z původního významu ve jméno vlastní; naproti tomu v názvu Český les je podle něj původní význam slova „les“ zachován, a tedy se má psát s malým písmenem, od čehož však později pod Lepařovým vlivem ustoupil. Některá pravidla opakovaně kolísala (například Český Les/Český les či Staré Město/Staré město se vracely k dříve zamítnutým podobám); mezi nověji řešené problémy patří například psaní slova „sídlíště“ v názvech novodobých panelových sídlišť.

Ještě před rokem 1941 se pravidla snažila rozlišovat názvy, kde obecný význam slov vymizel z paměti (V Tůních, U Studánky) od názvů, kde se obecný význam ještě cítí (U invalidovny, U reálky). Pravidla z roku 1941 a 1957 toto rozlišení nahradila hlediskem, kdy zápis závisí na znalosti reálií, mnohdy historických. Pravidla z roku 1993 toto rozlišování odstranila a nahradila je mechanickým řešením, kdy se podstatné jméno za předložkou na začátku názvu píše vždy s velkým počátečním písmenem. Do pravopisu zasáhly i honorifikační a depreciační vztahy (za války Vůdce, po válce němci). Po roce 1945, pod vlivem institucionalizace a byrokratizace veřejného života, se silně rozšířila tendence považovat za vlastní jména oficiální popisné názvy, označení živností, obchodů, úřadů, škol, politických stran a podobných institucí, o kterých ještě pravidla z roku 1941 psala, že vlastními jmény nejsou. Pravidla z roku 1957 pak z ideologických důvodů stanovila použití velkých písmen pro názvy „nových skutečností“ (a k ideovému zdůraznění, například Sovětská armáda, Velká vlastenecká válka), zatímco pro dřívější skutečnosti ponechala původní pravopis. Názvy škol a soudů se měly psát s malým písmenem, zatímco názvy vysokých škol a nejvyššího soudu s písmenem velkým. Nová pravidla z roku 1993 tuto praxi mírně korigovala a obecně mírně rozšířila okruh názvů psaných s velkým počátečním písmenem.

Psaní přejatých slov nebylo v první polovině 19. století věnováno mnoho pozornosti. V roce 1852 napsal Pavel Josef Šafařík do Časopisu českého museum článek „O skloňování jmen cizojazyčných“, a to na základě porad s Čelakovským, Erbenem, Štorchem a několika profesory pražského akademického gymnázia, včetně Václava Svobody. Šafařík především prosadil, že nominativy cizích slov v singuláru i plurálu, a to vlastních i obecných jmen, byly používány v původní formě a při skloňování aby se dbalo jejich kmene, rodu a čísla. To bylo míněno především na řecká a latinská slova, krom vlastních jmen například slova museum, gymnasium, drama, clima, schema (s možností psát řecká jména též latinským způsobem). Vzhledem ke klasickému vzdělání inteligence a učitelstva a snaze přiblížit češtinu vysoce vyspělým antickým jazykům převládala tendence zachovat z původního antického pravopisu co nejvíce (batterie, geodesie, haemorrhoidy, obscoenní), která se leckdy uplatňovala i u přejímek z živých jazyků (bassin, gendarm, plaid, pair). Významným zastáncem původního pravopisu byl Václav Svoboda. Pravidla z roku 1902 jen v některých případech pravopis upravila (ametyst, desertér, refrén) nebo zavedla dublety (kapella/kapela, aether/ether, daemon/démon), v novinách a časopisech se však počestěné podoby prosazovaly rychleji (Kapesní slovník novinářský Josefa Ranka z roku 1862 obsahoval podoby geodésie, archeologie, obscenní, barikáda, okupace). Radikálně ve prospěch počestěných tvarů se přiklonila až pravidla z roku 1913.

Problematickou byla otázka označování délek ve slovech řeckého a latinského původu, protože v původních jazycích se délka neoznačovala a studenti se správné výslovnosti museli učit. František Bačkovský a podobně i František Bartoš poznamenali, že neoznačování délek samohlásek vedlo k tomu, že jsme si v češtině navykli vyslovovat krátce samohlásky, které v původních jazycích byly dlouhé (např. Evrópa, theórie, planéta, mímika, kolléga, kómický, paródie, írónický), podobný důsledek má i psaní krátkého e místo původního ae a oe. Ohledně délek samohlásek byly různé kodifikační příručky značně nejednotné a rozkolísané. Pravidla z roku 1957 se již méně snažila přiblížit pravopis výslovnosti a více ovlivnit a sjednotit spisovnou výslovnost pomocí kodifikace pravopisu, přičemž za základ byla zřejmě vzata vý-

slovnost rozšířená ve východní části českého území (ve východních Čechách a na Moravě); snaha vyhnout se přílišné pravidelnosti ovšem vedla k obtížně zdůvodnitelným rozdílům (pouze karosérie, drapérie, periférie, matérie a naproti tomu pouze tvary drogerie, rafinerie, galerie, artilerie, podobně i u slov zakončených na -ón a -on, -ér a -er). Pozdější vydání se to pak, nepříliš důsledně, snažila řešit zaváděním dublet. Výskyt čárek nad písmeny navíc vzbudil v uživateli dojem, že délka samohlásek je u přejatých slov vždy vyznačena, což způsobilo, že i slova jako infinitiv, lokomotiva, kultura či literatura se začala vyslovovat krátce.

Nedůsledné uplatnění zásady, že v přejatých slovech se písmena s a z píšou podle výslovnosti, v pravidlech z roku 1957 vedla k domněnce, že psané „s“ se v přejatých slovech vyslovuje vždy jako „z“, což ovlivnilo výslovnost slov jako diskuse, resort, renesance.

Pravidla z roku 1993 se pak pokusila o hlubší revizi, která v označování kvantity samohlásek spočívala především v ústupu od fonetické podoby k původní podobě, tedy návratu před pravidla z roku 1957 (balkon, logoped), někdy i před pravidla z roku 1941 (sezona, citronek). V případě písmen s/z byly naopak posíleny počestěné verze se z a v mnoha případech odstraněny dosavadní dublety psané původním pravopisem se s. Varianty se z byly prosazeny i u některých slov, kde neodpovídají původní správné výslovnosti, ale reagují na vývoj českého jazykového úzu (kurz, diskuze, rezort). Chemici si prosadili respektování původního pravopisu v chemické terminologii (thorium, ruthenium, methan, ether), avšak filosofům se nepodařilo ubránit novému tvaru „filozofie“, který místo moudrosti (sofia) odkazuje na temnotu (zofos).

Poměrně málo se reformy dotkly užívání písmena ě a skupiny je a písmen ů/ú a i/y. Slova, kde pravopis i/y v 19. století kolísal (například posílati, syčeti, sýkora, plytký, osika, Přibyslav) byla stabilizována pravidly z roku 1902, od té doby docházelo spíše jen k jednotlivým korekcím. V Pravidlech z roku 1957 bylo zavedeno i místo dřívějšího y ve slovech sirup (sirob) a lišaj.

Volba mezi předločkami s a z (se a ze) v genitivu byla původně pojednávána pouze v některých mluvnicích, teprve roku 1957 se dostala do pravidel pravopisu. Postupně byla tato pravidla zjednodušena ve prospěch varianty se „z“.

S radikálním návrhem na další reformu českého pravopisu přišel v roce 1912 Josef Mašín v článku „Za opravu a zjednodušení českého pravopisu“ v časopise Škola našeho venkova (1912/13). Nutnost reformy zdůvodňoval tím, že „odstranění zbytečných překážek přinese zisk na čase, energii, penězích a rovnosti občanské.“ Navrhoval například tyto změny:

- vypustit z abecedy y a používat místo něj i
- místo di, ti, ni psát d'i, t'i, n'i
- nepoužívat skupinu mě a všude psát mně
- neoznačovat délku samohlásek
- zdomácnělá cizí slova psát foneticky (kromě významných jmen)
- zjednodušit psaní slov se zdvojenými souhláskami (s výjimkou nejjasnější – nejasnější)
- ustálit psaní velkých písmen
- psát dohromady příslovečné spřežky, například poprvé
- foneticky psát některé skupiny souhlásek, jež se nevyslovují: (d)cerka , (v)zbudit
- foneticky psát předpony: spívat, zbor

Na tyto snahy navázal například roku 1914 Otakar Kunstovný dílem O českém pravopise a jeho opravě (vydáno jako příloha k „Věstníku Dědictví Komenského v Praze“, roč. 1914-15, č. 2). Kriticky se k těmto reformním snahám vyjádřil Josef Zubatý, který zejména namítl, že starší literatura by se pro nové čtenáře stala nečitelnou, a že sjednocením i a y vzniknou homonymie, které sníží srozumitelnost. Obširně argumentoval zejména proti nápadu přestat označovat délku samohlásek. Kolem roku 1920 polemiky pokračovaly poté, co Pedagogické muzeum Komenského v Praze iniciovalo anketu o reformě pravopisu. K radikálním zastáncům reformy patřili opět Josef Mašín a Otakar Kunstovný, mezi umírněnými zastánci byl Josef Müller, konzervativními oponenty byli zejména redaktoři Naší řeči. Přední odpůrce reformy Metoděj Kubíček problémy spojené s výukou pravopisu ve školách nespatořoval ve složitosti pravopisu, ale v agramatismu výuky pravopisu a v izolovanosti výuky jednotlivých složek jazyka. Místo reformy pravopisu tedy požadoval reformu výuky pravopisu zesílením důrazu na mluvnicí.

Jako utopické je hodnoceno dílo Noví pravopis československi, které napsal roku 1929 autor s pseudonymem J. V. Hradčanski. Jeho nosnou myšlenkou bylo vytvoření jednotného pravopisu česko-slovensko-lužicko-srbsko-slovinsko-chorvatského.

Poměrně velkou podporu zejména učitelské veřejnosti získala práce Reforma pravopisu, kterou roku 1930 napsal Václav Medonos. Potřebu reformy zdůvodňoval tím, že výuka pravopisu spotřebovává příliš

mnoho času, který by bylo lépe věnovat jazykové kultuře a věcem důležitějším pro životní způsobilost. S námitkami proti reformám se vypořádal tím, že ani naši předci neztratili spojení s minulostí, když, krom jiných reforem, přestali psát švabachem.

V roce 1931 Ludovít Novák v Pražském lingvistickém kroužku přednesl návrh reformy, která zahrnovala například zrušení písmena y (publikováno pod názvem K problému reformy československého pravopisu). Kriticky se k návrhu vyjádřil například v roce 1934 Miloš Weingart, podle kterého důvody k reformě jsou podobné, jako bychom předělávali algebru proto, že četní žáci zápasí s počty. Problémy viděl Weingart v nedokonalých učebních osnovách, nevhodných metodách a špatných učitelích, nikoliv v systému pravopisu.

Rozsáhlá debata proběhla před novým vydáním Pravidel v roce 1957. Radikální reformy pravopisu odmítal například František Váhala. Po vydání pravidel se radikálnějších reforem dovolávali například Jaromír Bělič, který roku 1963 v článku Odhodláme se k výraznějšímu zjednodušení pravopisu? zpochybňoval kroužkované ů a psaní y ve vyjmenovaných slovech. Tyto snahy roku 1964 podpořili Petr Sgall a Pavel Novák textem Diskuse o pravopise. K racionalizaci českého pravopisu, v němž shrnuli a zanalyzovali novodobé snahy o reformu a naznačili možné způsoby řešení problémů formulovaných podobným výčtem, s jakým přišel již roku 1912 Josef Mašín. K návrhu se vyjádřili například František Kopečný, František Trávníček, Vlastimil Styblík, diskusi se pokusil shrnout Jaromír Bělič článkem Na závěr diskuse o pravopisu s tím, že zjednodušení pravopisu by mělo výhody zejména v budoucnosti.

V 70. letech provedla skupina algebraické lingvistiky na Matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze výzkum zaměřený na četnost výskytu i a y v různých pozicích, který v roce 1978 shrnul Petr Sgall tak, že skutečné funkční využití rozdílů i/y je ve větách českých textů velmi vzácné a čas strávený výuce jejich použití by bylo možné využít daleko účelněji.

Bohemistka Marie Čechová roku 1981 na Druhé bohemistické konferenci v Ústí nad Labem navrhla 4 možné varianty úprav pravopisu:

1. varianta: bez radikálních změn, pouhé dopracování zásad z roku 1957 (psaní velkých písmen a přejatých slov)
2. varianta: odstranění formálních rozdílů v pravopisu slovenském a českém
3. varianta: značné zjednodušení pravopisných zásad (odstranění y v přičestích a vyjmenovaných slovech, odstranění ů)
4. varianta: důsledné uplatnění fonetizace pravopisu (tuto variantu označila za nejméně reálnou)

Vydání pravidel pravopisu roku 1993 odpovídá nejmírnější, 1. variantě, tedy v zásadě navazují na pravidla z roku 1957. Podle Ondřeje Neffa byla chystána radikálnější reforma, ale zmínky o tajeném projektu se dostaly na veřejnost a vyvolaly bouřlivě nesouhlasnou reakci a zdá se, že projekt tehdy z obavy před veřejným míněním zastavil Gustáv Husák s hlavním ideologem Janem Fojtíkem, zatímco stoupencem projektu byl Vasil Biľak.

Ke změnám došlo například v pravopisu některých typů víceslovných vlastních jmen (Nad Alejí místo Nad alejí, nábřeží Kapitána Jaroše místo nábřeží kapitána Jaroše, Vánoce místo vánoce – některé z těchto změn se shodují s dávnými návrhy Františka Bačkovského), u některých typů přejatých slov byly zkráceny samohlásky (citron místo citrón, benzin místo benzín) či nuceně počestěno psaní souhlásek (s na z) v dalších slovech (plazma, prezident). Některé unáhlené změny pak dodatečně roku 1993 zmínil tzv. Pilipův dodatek, zpracovaný komisí odborníků a vydaný ministerstvem školství, který opět připustil některé dublety (Ústav pro jazyk český jej přesto v pozdějších vydáních Pravidel nezpracoval do hesel slovníkové části).

Změněný pravopis místních vlastních jmen se sice uchytil ve školách i některých vydavatelstvích map, avšak v některých oficiálních mapách zůstaly pomístní názvy v původní podobě. Pravopis názvů ulic a veřejných prostranství se řídí rozhodnutími příslušných obcí, přičemž například Praha, Brno, Olomouc a některé další obce se rozhodly setrvat u původního pravopisu, část obcí změnila i starší názvy na nový pravopis a část obcí starší názvy nechala v registru adres v původní podobě, ale nové názvy již stanovuje dle nového pravopisu. Některá vydavatelství map sjednocují názvy veřejných prostranství na nový, zjednodušený pravopis, jiná vydavatelství se delší dobu důsledně držela oficiální podoby. Oficiální pravopis mají rovněž výstupy čerpané z registru adres.

Karel Oliva, toho času ředitel Ústavu pro jazyk český AVČR, v roce 2008 pro MF Dnes litoval, že došlo roku 1993 k necitlivým úpravám, které vzbuzují dojem, že jejich účelem bylo, mimo jiné, přizpůsobit spisovný jazyk tomu, „jak mluvili okresní tajemníci KSČ“ – konkrétně kritizoval použití z místo s (-izmus, diskuze) a změny v kvantitě samohlásek. Podle Olivy byla chyba, že se tvůrci reformy snažili – mylně –

odhadnout vývoj jazyka dopředu, namísto aby jen reagovali na skutečný vývoj jazyka. Reforma z roku 1993 podle něj nebyla nezbytně nutná, v některých ohledech byla úplně zbytečná, byla trochu nešťastná a nesla pachut' minulých dob. Nové reformy však ústav podle něj v roce 2008 nechystal, osvícenské reformování se podle něj už trochu přežilo.

V roce 2011 se ředitel ÚJČ Karel Oliva zmínil o možnosti drobné pravopisné reformy, například legalizaci slova „abysme“, kterou ovšem spisovatel Ondřej Neff dal do souvislosti se snahou jít „k masám blíž“, s jazykovým plebejstvím. K údajné zbytečnosti rozlišování i/y Ondřej Neff uvedl, že kravata či celá kultura jsou z jistého pohledu také zbytečné a jsme svědky dlouhodobého odklonu „od kravaty“, tedy od zbytečných a možná až ornamentálních atributů kultury. Podle Neffa by se do jazyka neměly vnášet ústupky nízké lenosti a některé jazykové útvary by měly být chráněny před plebejstvím a hovadismem, byť je to možná náhled povyšenecký, jakési intelektuálsky aristokratické hledisko.

Na jaře 2012 ÚJČ uspořádal elektronickou anketu, co si lidé myslí o psaní velkých písmen, s tím, že na cestě je dílčí reforma pravopisu. V současných pravidlech je podle Karla Olivy v této oblasti největší zmatek, pravidla jsou obtížná, někdy dokonce nejasná. Psaní velkých písmen prochází podle něj už od dávných dob složitým vývojem a vždy v něm byl tak trochu zmatek a teď přišel správný čas na to, aby systém byl zjednodušen. Má jít o názvy typu „Divadlo Na zábradlí“, kde nelze poznat, kde začíná název. Nic jiného podle něj v tuto chvíli ještě ke změně nedozrálo, v řádu dalších 15 nebo 20 let si lze představit změnu některých tvaroslovných schémat a posun v počestování cizích slov. V lednu 2019 (již mimo funkci ředitele) předpokládal, že nejbližší příští změna normy by měla připustit formy „aby jsme“, „aby jste“, které odpovídají převažujícímu úzu i u kultivovaných mluvčích. Psaní velkých písmen je podle Olivy zralé na radikální reformu, která přinese opravdu velké zjednodušení, protože už od 19. století je to velmi těžká disciplína a reforma z roku 1993 to svou zmatečností ještě zhoršila.

Pro pravopis cizích (přejatých) slov podle PČP platí toto pravidlo: „O pravopisu přejatých slov obecných rozhoduje především míra jejich zdomácnění a rozšíření v češtině. Slova řídká a úzce odborná se píšou pravopisem původním, tj. tak jako v jazyce, z kterého byla přejata; slova zdomácnělá se zpravidla píšou podle zásad českého pravopisu. Mezi nimi jsou četné přechody podle stupně zdomácnění slova. Vedle toho se uplatňují činitele stylové, zvyklostní atd. Proto je také možno v textech určených širší veřejnosti psát i slova úzce odborná způsobem počestěným a naopak při odborném, vědeckém užití a vůbec ve ‚vyšším stylu‘ lze u slov jinak pravopisně počestěných ponechat podobu původní.“

V běžném užívání jazyka dochází k výchyilkám v obou směrech (přizpůsobování slov, která oficiálně ještě zdomácnělá nejsou, i přetrvávání původního pravopisu). Oficiální PČP zpravidla na tyto tendence reagují, pokud jsou významněji zastoupeny.

Například slova jagellonský či ghetto zdomácnělá nejsou a stále se píšou původním pravopisem. Naopak fyzika a filozofie jsou již zdomácnělé podoby, přípustné jsou však i formy s původním pravopisem (fysika, filosofie). C vyslovované [k] je ve zdomácnělých slovech přepisováno jako k, q(u) jako kv, řecké ph jako f.

Nevkládá se písmeno j, které se pro usnadnění vyslovuje ve spojení i a samohlásky. Píšeme tedy Francie, nikoliv Francije. Zachovává se psaní měkkého i u písmen d, t, n, ačkoliv jsou tyto skupiny vyslovovány tvrdě, např. dispozice, turistika či kronika.

Psaní i-y se neřídí měkkostí a tvrdostí jako u domácích slov, ale zachovává se podle původního pravopisu. Píšeme tedy historie, cyklus, nikoliv hystoryje, ciklus. U tvrdých souhlásek se i mění na y jen u slov přejatých a zdomácnělých ve středověku, např. rytíř či rýže; u slov přejatých později zůstává. Dlouhé u se zapisuje ú v kterékoliv pozici, např. múza, nikoliv můza; ů je vyhrazeno pro slova domácí.

Označování délky v cizích slovech často kolísá (mnohdy i ve výslovnosti), často jsou možné podoby balkon i balkón.

Pravidla u mnoha slov připouštějí existenci dublet, tj. dvojích tvarů. Pisatel by měl mít při psaní textu na zřeteli zásadu jednotnosti stylu, tj. používat buď jen zdomácnělých, nebo jen původních podob tam, kde jsou obě tyto podoby možné. Je možné psát buď gymnázium, nebo gymnasium, nikoliv však gymnásium.

zdroj: wikipedia

(8. října 1838 Úbislavice – 25. května 1907 Praha) byl významný český bohemista, ve své době přední český vědec a dodnes jeden z nejuznávanějších českých jazykovědců. Jeho vědecká práce byla výrazně ovlivněna pozitivismem, byl představitelem tzv. mladogramatismu, který se zabýval zkoumáním jazyka toliko z hlediska diachronního, současný stav (synchronní) nebyl brán vůbec v potaz. Zpracoval příručku Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví s abecedním seznamem slov a tvarů (1902), předchůdce dnešních Pravidel českého pravopisu.

Jan Gebauer se narodil v malé osadě Úbislavice v Podkrkonoší do chudých poměrů. Na přímluvu místního faráře dostal nadaný chlapec možnost studovat na gymnáziu v Jičíně. Po maturitě nejdříve studoval teologii, studium však nedokončil a namísto toho se zapsal ke studiu filozofie na pražské univerzitě. Po celou dobu studií trpěl stálým nedostatkem peněz.

Po ukončení studií začal pracovat jako pedagog – nejprve v Praze, později v Pardubicích a nakonec opět v Praze. V roce 1872 získal doktorát filosofie a v roce 1873 se habilitoval jako docent češtiny na pražské univerzitě. Roku 1880 byl jmenován mimořádným profesorem a pověřen výkonem funkce prvního ředitele semi-

náře pro slovanskou filologii, o rok později profesorem řádným. V letech 1890-1891 byl děkanem FF UK, v období 1899-1900 rektorem pražské univerzity.

Jeho zásluhy ve vědních oborech slovanská filologie a literární historie byly oceněny členstvím v Královské české společnosti nauk (mimořádným členem se stal 10. května 1876, řádným od 6. června 1883), 20. dubna 1890 jej císař jmenoval řádným členem České akademie věd a umění. Byl také členem akademií polské a ruské, Jednoty českých filologů, působil v redakci Listů filologických (1874-1904), do Riegrova slovníku naučného přispěl řadou hesel týkajících se slovanské jazykovědy a literární historie.

Spolu s T. G. Masarykem a Jaroslavem Gollem měl největší zásluhu na prokázání nepravosti Rukopisů královédvorského a zelenohorského, ačkoli byl zpočátku jejich zastáncem. Několik let poctivě bádá nad rukopisy, než z hlediska jazykového dokázal, že se jedná o padělek. Přitom byl tiskem napadán, že je zrádcem národa.

Zemřel roku 1907 a byl pohřben na Vinohradském hřbitově.

Nejčastější přešlapy v českém jazyce

Pro správné psaní uvádíme pár příkladů, kdy se jaké slovo píše správně. V tabulce jsou uvedena slova psaná správně x špatně. Jedná se pouze o výběr slov u kterých se často dělají chyby, z části proto, že slovo vyslovujeme jinak, než píšeme.

balicí = určený k balení, př. balicí papír

x

balící = ten, který něco balí, př. prodavačka balící dárky

•

čisticí = určený k čištění, př. čisticí prostředky

x

čistící = ten, který čistí, př. uklízečka čistící podlahu

•

hold = úcta, př. vzdali hold významnému rodákovi

x

holt = zkratka a dobře, př. to je holt tvoje věc

správně	špatně	správně	špatně
badminton	bedminton	hranolek	hranolka
pětiletý	pěti-letý, 5-ti letý, 5-letý	s hranolky	s hranolkami, hranolkama
fólie	folie	pí (paní)	pí. (paní)
když tak	kdyžtak	přihlaste se	přihlašte se
měkoučký	měkkoučký	auta parkovala	auta parkovaly
mítink	meeting, míting	dorazte	doražte
zapomněl	zapoměl	pane soudce	pane soudče
na rozdíl	narozdíl	standardní	standartní
odhlaste (se)	odhlašte (se)	štrúdl	štrúdl
okurka	okurek	tamější	tamnější
oregano	oregáno	trojklaný (nerv)	trojklanný
plomba	plonba, blomba	oni vědí	oni ví
procedura	procedúra, procedúra	oni jedí	oni jí
přece	přeci	oni nevědí	oni neví
refrén	refrém	oni nejedí	oni nejí
bizarní	bizardní	vpravo, vlevo	v pravo, v levo
byste	by jste	výjimka	vyjímka
bychom	by jsme	výjimečný	vyjímečný
fobie	fóbie	zdali	zda-li
15letý	15-ti letý, 15 letý	žlutek	žloudek
21. 9. 2023	21.9.2023	anebo	a nebo
21.09.2023	21. 09. 2023	bizarní	bizardní
dvěma	dvěmi, dvouma	data	datumu
tři čtvrtě	tříčtvrtě	zpotit (se)	spotit (se)
e-shop	eshop	exaktní	ekzaktní
frustrovaný	flustrovaný	Himálaj	Himaláje
na shledanou	na schledanou	nehty	nechty
neboli	nebo-li	rozuměl	rozumněl
samozřejmě	samozřejmě	shánět	schánět
spontánní	spontální	tematický	tématický
tchyně	tchýně	upřímně	upřímě
vicemistr	vícemistr	vířivka	výřivka
viz	viz.	vrkú	vrků
zlevnit	slevnit	zplodiny	splodiny

sebou = po slovesech pohybu, např. házel sebou, nebo v ustálených spojeních: samo sebou, jistý si sebou

x

s sebou = mít u sebe, např. vzít s sebou svačinu

tip = odhad, př. tipuji, že vyhraji

x

typ = označení, př. typ bot, nejsi můj typ

•

žehlicí = to, co slouží k žehlení, př. žehlicí prkno

x

žehlící = ten, který žehlí, př. maminka žehlící prádlo

•

výjimky, kdy píšeme -y po měkké souhlásce C : hecy, hicy, kecy, pokecy, puncy, sulcy, tácy, trucey, cyklon, cynik, cyklista, cypřiš

Archaismus

Archaismus je označení pro zastaralý jazykový prvek (z dřívější podoby jazyka). Může se jednat o zastaralý prvek fonetiky jazyka (například košula místo košile), o zastaralý gramatický tvar (například peku místo peč, -ti jako koncovka infinitivu, např. platiti, dýchati), o zastaralý prvek slovní zásoby (například šlojír místo závoj), o zastaralý obrat či slovosled (například nůž ten věru ostrý místo ten opravdu ostrý nůž). Mnohé archaismy jsou současnými mluvčími snadno srozumitelné (pouze působí zvláštně), jiné, zejména lexikální, už mohou být pro většinu uživatelů jazyka neproniknutelné. Různé archaické jevy a výrazy bývají charakteristické pro určitá nářečí.

Některé archaismy jsou stále součástí živého resp. spisovného jazyka a jejich zastaralost se projevuje jen při srovnání s celkovým stavem jazyka – např. geomorfologický termín hrúd, převzatý z nářečí (-ú- se v této poloze systematicky změnilo v -ou-). Jinak se archaismus může v textu vyskytnout jako bezděčná součást vyjadřování pisatele nebo mluvčího, nebo může být použit záměrně pro navození nálady minulé doby. Hranice mezi archaismy a historismy není pevná.

příklady:

funebák (pohřebák), cirka (asi), almara (skříň), kšeft (obchod), fořt (lesník), amant (mileneček), apatyka (lékárna), šenkýř (hospodský), futrál (pouzdro), bicykl (kolo), biograf (kino), kantor (učitel)

Vulgarismus

Vulgarismus (také vulgarita nebo sprosté slovo) je slovo, které vyjadřuje negativní a silně emotivní postoj k věci či člověku, vůči nimž je směřováno. Používání sprostých slov v psaném i mluveném projevu je většinou společností považováno za nevhodné. Vulgarity se používají jako nadávka nebo jako prostředek k uvolnění vnitřního napětí (klení), popřípadě i pro jejich používání při významových konotacích v textu.

V českém jazyce se sprostá slova téměř výhradně týkají tabuizovaných témat, kterými jsou sexuální chování a vylučování moči nebo stolice. V některých kulturách jsou vulgarismy tabuizovány tak, že použití na veřejnosti může být trestné. V některých zemích jsou filmová, televizní a rozhlasová díla za určitých okolností cenzurována, aby vulgarismy neobsahovala.

Někteří lidé namísto sprostých slov používají slova, která sama o sobě nejsou vulgarismem, ale začínají na stejné písmeno či slabiku jako jejich vulgární protějšky (houby, do prkénka, do pytle, kurník, apod.) či se rýmují (do koudele, do zádele). Tím obcházejí veřejnou cenzuru nebo uspokojují vlastní zábrany. Takové slovo pak může žít vlastním životem.

Sprostá slova někdy pocházejí z cizího jazyka, se kterým se dané obyvatelstvo často stýká (např. české kunda pochází zřejmě z latinského cunnus a do češtiny se dostalo přes středohornoněmecké kunt).

Jedním z dalších zdrojů sprostých slov je změna významu. Například slovo šukat znamenalo původně pouze pohybovat se v malém prostoru (je tak použito třeba v knize Babička od Boženy Němcové, v Haškově Švejkovi psaném kolem roku 1920 nebo v F. L. Věkovi od Aloise Jirásky), zatímco dnes je užíváno výhradně jako vulgární výraz pro pohlavní styk. Podobný význam slova je zachován v polštině, která se od češtiny oddělila („szukać“ znamená „hledat“), i ve vzdálenější ukrajinštině („шукати“). Podobný vývoj prodělalo dávno před tím slovo mrdat, které původně označovalo jen rychlý pohyb. Tento význam zůstal slovu ve slovenštině („mrdnúť plec“ = pohodit ramenem) či srbsštině (srbský jazykolam „na vrh brda vrba mrda“ = na vrchu hory se hýbe vrba – míněno „ve větru“).

Vulgarismy lze dělit na výrazy:

- související se sexuálním aktem či lidskými genitáliemi (mrdat, čurák, teplouš)
- urážející ženu nebo její (obzvláště sexuální) chování (běhna, kurva, vykopávka)

- související s vylučováním (hovno, sračka, vychcánek)
- označující původně toaletu (hajzl)
- podle zvířat, včetně fiktivních (vůl, svině, prase, prasopes, koňomrd)
- podle odumřelých částí rostlin (pařez, stará větev)
- mající původ v náboženství (hergot, krucifix, sakra, ježišmarjá)
- rasistické nebo odkazující k jiným národům (negr, tatar, křovák)
- šovinistické (židák, čobol – označení Slováků, původ ve frázi „Čo bolo, to bolo, terazky som majorom!“ majora Halušky ze Švandrlíkova románu Černí baroni)
- označující zastánce obecně negativně vnímaných či amorálních názorů (komouš, nácek, bolševik)
- označující tělesné nebo duševní vady (idiot, kretén, mrzák, kripl)
- související s výraznými vzhledovými rysy (špekoun, kostra, plešoun)
- související se zvláštní negativně vnímanou vlastností (držgrešle, vlezdoprdelka, smrad'och)

Užívání vulgarismů zařazuje jejich uživatele obecně mezi mluvčí s nižší společenskou kulturou. Návyk na vulgarizovanou řeč vede často k tomu, že uživatelé většinou přestávají jejich užívání vnímat jako příznakové a vřazují je automaticky do svých projevů místo výrazových prostředků nevulgárních. Některé vulgarismy tak v určitém prostředí získaly či získávají charakter výrazů parazitních (tzv. slovní vycpávky), nemají již vliv na význam či expresivitu sdělení (Šel jsem tam, vole, ne, normálně, vole, jako by nic, a vona tam nebyla, ty vole!). Vulgární prvky se tak stávají pro některé skupiny mluvčích (zejména pro skupiny mládeže) řečovým znakem, jehož expresivnost je při vysoké frekvenci oslabena. Nežrídka se dnes vulgarismy dostávají též do projevů mluvčích jinak zachovávajících řečovou etiku, a to zejména jako prostředky aktualizací, avšak zároveň pod vlivem emocí (politici a zejména bulvární novináři). Postupem doby se stále více oslabuje tabuizace těchto výrazů a z konverzace dnes již běžně pronikají také do umělecké literatury, zvláště do stylizovaných výpovědí literárních postav (Těm, které měly převahu od pasu dolů, říkal jako paní hraběnce: prdeláč, a těm, které od pasu nahoru měly krásné poprsí: ceckounek; Hrabal), a především do filmů (Dědictví aneb Kurvahošigutentag) a televizní produkce obecně. Ve veřejnoprávní televizi jsou vulgarismy v pořadech vysílaných před 22. hod. nahrazovány pípáním, v privátních televizích jsou vysílány i v této době.

Slang

Slang je nespisovný útvar jazyka, který je charakteristický pro mluvčí náležející k určité zájmové skupině. Rozdílů oproti spisovnému jazyku spočívají především ve slovní zásobě. Bývá nesprávně zaměňován s žargonem, jde však o rozdílnou formu. Žargonem se rozumí jazyk používaný pracovníky v určitém oboru nebo jazyk používaný k představení specifických pojmů v rámci oboru osobám s konkrétním zájmem. Ačkoli žargon i slang mohou být použity k vyloučení nečlenů skupiny z konverzace, říká se, že účelem žargonu je optimalizace konverzace pomocí termínů, které vyžadují technické porozumění.

- slovní zásoba slangová (slang v užším smyslu) – zahrnující nespisovné výrazy užívané zájmovými skupinami – studentský, vojenský, železničářský, sportovní, sázkařský, hudebnický, trampský slang
- mluva v kriminálním prostředí mající za účel skrýt význam výpovědi nezasvěcencům, argot

Prvními pracemi zabývající se slangem a argotem v českém prostředí jsou slovníky V. Hájka Tajná řeč zlodějů z roku 1806 a Puchmajerova učebnice romštiny z roku 1821, jejíž součástí je i seznam hesel „hantýrky“. Lingvista František Čermák samotný pojem slangu zpochybňuje, protože tvrdí, že je neobratné a nesmyslné oborovou terminologii rozštěpovat na spisovné „termíny“ a nespisovný „slang“ – spisovné výrazy jsou totiž často samotným oborovým pracovníkům neznámé a vznikají tak „termíny“, které se v daném oboru neužívají. Např. ke slangovému výrazu ponk existuje termín řemeslnický pracovní stůl – což je výraz, který má jistě své místo ve spisovném jazyce, ale nikoli v oborové mluvě.

příklady:

- sportovní slang – špílmachr (tvůrce hry, kreativní záložník), bedna (stupně vítězů), kanár (prohra bez zisku jediného bodu), housle (finta, jak obehřát soupeře)
- školní slang – anglina (anglický jazyk), čeják (český jazyk), potítko (místo přípravy při zkoušce), baňa, bajle (nedostatečná), hákovat (chodit za školu), hnojárna (zemědělská škola), šrotit se (intenzivně se učit), rupnout (propadnout u zkoušky), výcuc (výťah, výpisky)
- vojenský slang – bažant (nováček), kombajn (soustava kartáčů se zátěží a táhlem), rajóny (prostor roty)
- železničářský slang – šíbr (posunovač), datel (výpravčí), hytlák (služební vůz)

Argot

Argot je vrstva slovní zásoby, žargon užívaný společenskou spodinou (zloději, překupníky, narkomany apod.). Účelem tvoření zvláštních pojmenování je utajit obsah sdělení před nezasevěnými posluchači. Věda, která se argotem zabývá, se jmenuje argotologie. Některé výrazy z argotu mohou být prozrazeny, a tím přestanou být součástí argotu a stanou se součástí běžné slovní zásoby. Příkladem argotu je francouzský verlan, který používá k utajení prohazování slabik.

Inna Kalita charakterizuje argot jako tajný komunikativní prostředek, který je prostředkem omezeného společenství, jenž se vyvíjel v dichotomické opozici dozorce – odsouzený. Odsouzený vytváří u známých, již existujících lexémů známky sekundární sémantiky, které by neměly být srozumitelné dozorcům, anebo odsouzený tvoří lexém úplně nový. Argot vzniká v teritoriálně omezeném prostoru, jeho vznik je podmíněn omezujícím (trestním) rámcem – omezením osobní svobody. Nositelé argotu se nesnaží vyčnívat ve svém prostředí, ale kladou si za cíl izolovat své prostředí od vnějšího.

příklady:

bahno (pivo), basa, lochna (vězení), benga, fízl, chlupatý, švestky (policista/é, strážník/ci), bručet (v base) (sedět ve vězení), čokl (pes), čorkařit, čorkařit (krást), čornout, šlohnout (ukrást), dacan (vagabund, darebák, potvora), káča (kasa, trezor), kapr (milion korun), krochna, stříkačka (pistole), love, prachy, škvára (peníze), máčka (cigarety značky Marlboro), oddělat, sejmout (zabít), odprásknout (zastřelit), puma (vyšetřovací soudce), skéro, ganja, green (marihuana), udělat, vybílit (vykrást)

Nářečí

Nářečí neboli dialekt je většinou označení pro tradiční teritoriální (lokální, místní) dialekt: územně (geograficky) vymezený útvar národního jazyka, který je určen vztahem k jiným teritoriálním útvarům a k jazyku národnímu. Jazykový prvek, který patří do systému určitého teritoriálního dialektu (nebo skupiny dialektů), užívaný především v komunikaci mluvené, se nazývá dialektismus. V užším (funkčním) vymezení je dialektismus nářečný prvek použitý ve spisovném projevu jako stylistický prostředek. (Použitím nářečí v umělecké literatuře lze dosáhnout přesvědčivější charakteristiky postav, prostředí aj.)

Jazykovědná disciplína, která se zabývá zkoumáním dialektů, se nazývá dialektologie. V běžném životě se s nářečím, resp. s dialektismy, setkáváme zpravidla v neformální ústní komunikaci („dej zajcům a nakrm kuřata“, „podej šufánek“, ...).

Nářeční prvky v české literatuře jsou zvláště hojné v literatuře 19. století (např. v dílech Němcové, Máchy, Tyla a později Jirásky, Staška, Herbena, Novákové, Aloise a Viléma Mrštíkových a dalších). Toto užití nářečí je však přizpůsobeno potřebám umělecké literatury, a je proto třeba jej od nářečí skutečného odlišovat (mluvíme o nářečí stylizovaném).

jak se může lišit věta:

- Spisovně: Dej mouku z mlýna na vozík.
- Středomoravské (hanácké) nářečí, Olomouc: Dé móku ze mléna na vozék.
- Východomoravské nářečí, Zlín: Daj múku ze mlýna na vozík.
- Slezkomoravské nářečí, Opava: Daj muku ze mlyna na vozik.
- Střední Čechy, Praha: Dej mouku ze mlejna na vozejk.

příklady základních specifických znaků nářečí:

- Podkrkonošské nářečí: »t'« u infinitivu (prosit'), samohláska ve slabičných »r« a »l« (perší, velna), »ll« místo »dl« (snělli, sella)
- Středočeské nářečí: »ej« místo »ý« (bejk, starej), »ý« místo »é« (kyselý mlíko), »v« před počátečním »o« (voheň), »ej« ve 3. osobě množného čísla (dávej, házej), »sh« jako »sch« (schon)
- Chodské nářečí: délky ve slovesech (hořit, kopát), »h« před samohláskami (halmara, hudit), místo »d« použito »r« (sturánka, tera), »k« místo »g« (špakát, telekram)
- Jihozápadočeské nářečí: »a« místo »e« po měkkých souhláskách (jahla), »ou«, například ve slově počet, rozdílné délky dvojslabičných slov (slína, pect), »chč« místo »št« (chčestí), »tř« místo »stř« (třilet, třep), »kd« se říká jako »hd« (hdo), nesklonná jména rodinných jmen (Chmelíkojc)
- Doudlebské nářečí: »ou« přechází v »ú« (kúpit, súsed), »bji« místo »bi« (babjička, bjič), »som« (jsem)
- Tišnovské nářečí: »o« místo »u« a naopak s častým předsunutým »h« (ho vuduvudo – u vodovodu)
- Středomoravské nářečí: »é« místo »ý«, »í« a »ej« (mlén, vešévat, nedělé to), »ó« místo »ou«

(móka), v koncovkách »a« místo »e« (naša slepica), »e« místo »y« (rebe – ryby), při skloňování přídavných jmen po měkkých souhláskách »u« místo »i« (na našu kočku)

- Východomoravské nářečí: často »u« místo »l« (huava, deuat), »u« a »ú« místo »ou« a »i« (oni vedú, břuch, kožuch), časté »é« místo »í« (kamének, říct), »a« místo »e« (Janík, ležat)
- Valašské nářečí: měkká výslovnost (objed, pjena), přechod některých sloves z 5. třídy do 1. třídy (spívu místo zpívám), živé přechodníky přítomné (vid'a)
- Slezské nářečí: jen krátké samohlásky (zobak), přízvuk na předposlední slabice, měkké samohlásky (séno, zíma)
- Severovýchodočeské nářečí: »u« místo »v« na konci slabik (dříu, zrouna), »ej« v 7. pádě podstatných jmen ženského rodu (prácej, Marušej), »oj« ve 3. a 6. pádě podstatných jmen mužského rodu (strejcoj, Petroj), krácení »í« a »ú« (rohlik, holubum), dloužení kmenové souhlásky (pěři, bóli), »em« v 7. pádě podstatných jmen mužského rodu (Frantem, starostem)

píseň moravská z Valašska

A já su synek z Polánky

Alla Marcia
f

A já su sy - nek z Po - lán - ky, a já su
sy - nek z Po-lán-ky, a já si hle - dám
ga - lán-ky, a já si hle-dám ga - lán - ky.

1. A já su synek z Polánky,
a já si hledám galánky.
2. A já su cerka z Lidečka,
a já si hledám synečka.
3. Za stodolenkú za našú,
tam by svědčalo salašu.
4. A já by sem tam bačoval,
hezká děvčátka miloval.
5. Vem si ňa, Júro, za ženu,
budeš mět dobrou gazděnu.
6. Ty budeš orať a já sít,
budem sa spolem dobře mít'.
7. A já sú synek ledabyl,
ešče mi nikdo nenabil.
8. Ale sa na mňa štelujú,
že mi zádečka zmalujú.

Na rozloučení, mý potěšení

Con moto

mf *cresc.*

Na roz - lou - če - ní, mý po - tě - še - ní,
 po-stavím pod vo-kny máj, ha - by ve - dě - li
 fa - le - šný li - di, že sem já cho - dí - val k vám,
 že sem já cho - dí - val k vám.

1. Na rozlučení, mý potěšení, postavím pod vokny máj, haby veděli falešný lidi, že sem já chodíval k vám.
2. Panckyj pacholku, puč mi pistolku, já si dám jednu ranku, haby veděli falešný lidi, že sem měl ve vsi holku.
3. Jeníčku hezkyj, jen si zavyskyj, haž ty pryč vod nás pureš, haby veděli falešný lidi, že mñe věrně mjiluješ.
4. Já holka mladá, tancuju ráda v tý lužencký hospodě, za mnú se točí, má modrý voči, to je potěšení mé.
5. Mý potěšení túze zdálený, já tě vidět nemůžu, celú noc nespím, pořád jen myslím, karapa tě dostanu.
6. Ptáček neseje, zpívá vesele, má mjilá, nevdávvyj se, asli ty se vdáš, na mñe nepočkáš, huvidíš, vošidíš se.
7. Pásly divčátka, pásly líčátka, pásly je na potoce, pásly ha pásly, haž si vypásly každá hezkýho chlapse.

Germanismus

Germanismus je jazykový prvek přejatý do jiného jazyka z němčiny nebo vytvořený podle německého vzoru. Nejde tedy jen o slova německého původu, ale i jejich doslovné překlady (kalky) a větné konstrukce.

Vzhledem ke geografické, kulturní i politické blízkosti s německy mluvícími zeměmi a bohatým stykům v minulosti i současnosti najdeme v češtině velké množství prvků přejatých z němčiny. Vliv němčiny byl do češtiny patrný především z německých dialektů sousedních příhraničních oblastí (Bavorsko, Sasko, Rakousko, Pruské Slezsko) procházející skrze v českém pohraničí převládající německé obyvatelstvo. K počestování německých výrazů také přispěla skutečnost, že v průběhu pozdějšího 19. století se mnoho řemeslníků zaučovalo v německy mluvících zemích. Z této doby proto pochází mnoho takovýchto výrazů, zejména z oblasti manuální práce.

Počesťování německých slov bylo svého času docela běžné, a již Jan Hus se proti tomuto vlivu pokoušel bojovat, ovšem bezúspěšně. Tehdejší čeština obsahovala slova, jako např. hantuch (ručník), šorc (zástěra – Schürze), hausknecht (podomek), či forman (vozka – Fuhrmann). V počátcích období národního obrození byly germanismy v češtině vnímány jako nežádoucí, u mnohých buditelů je patrná snaha očistit češtinu od germanismů skutečných i domnělých a nahradit je výrazy českými, často velmi neuměle vytvořenými (tzv. brusiči jazyka, např. Václav Jan Rosa).

Současná čeština je stále protkána germanismy. Nicméně se vyskytují především v obecné jazykové rovině (mluvený projev).

příklady germanismů v češtině:

bíbr (vous, plnovous) = der Biber (bobr, též bobří kožešina)

biflovat (učit se, dřít na něčem) = büffeln

cejch (označení) = zeichnen (značit)

cimra (místnost) = das Zimmer (pokoj)

cícha (povlečení) = die Zieche

cálovat (platit) = zahlen

deka (přikrývka) = die Decke

dekl (poklop) = der Deckel

flastr (náplast) = das Pflaster, das Heftpflaster

flaška (láhev) = die Flasche

flek (skvrna) = der Fleck

fuč (být pryč) = futsch

fusakle, fusekle (ponožka) = Fußsocken (ponožky)

grupa (skupina) = die Gruppe

haxna (noha) = die Hachse

hic (horko) = die Hitze

ksicht (obličej) = das Gesicht

ruksak (batoh, tlumok) = der Rucksack

šnek (hlemýžď) = die Schnecke

šnycl (řízek) = der Schnitzel

špunt (zátk) = der Spund

štrykovat (plést) = stricken

štrúdl (závin) = der Strudel

šuplík (zásuvka) = die Schupplik

trefit (zasáhnout) = treffen

vekslovat (měnit peníze) = wechseln

Anglicismy

Anglicismy v češtině se vyskytují v odborné terminologii některých oborů. Do češtiny pronikaly v několika vlnách a některé z nich postupně zdomácněly. V některých oborech a společenských vrstvách dospěl vývoj až téměř ke vzniku ustáleného slangu, který je směsí češtiny a angličtiny a používá nejen anglické výrazy, ale i anglické větné a slovní vazby a anglické prvky v gramatice a pravopisu.

V 19. století se do češtiny s průmyslovou revolucí dostaly mnohé výrazy z oblasti techniky (např. tramway, později tramvaj), v průběhu 20. století sportovní termíny (fotbal, volejbal, gól). Ale i ojedinělé výrazy z mnoha jiných oblastí (víkend, šortky, gauč).

Po roce 1990 anglické výrazy významně zasáhly zejména oblast informatiky a výpočetní techniky, reklamy, obchodu a managementu; kromě terminologie začaly do češtiny pronikat i doslovné překlady některých anglických frází a vazeb („mějte hezký den“ – "have a nice day"); nejinvazivnějším fenoménem je pojmenovávání firem a obchodních, kulturních a sportovních center anglickými názvy, do nichž jsou původní české názvy často začleněny podle anglické gramatiky a pravopisu (Charles Square Center, Cinema City, Sazka Arena). Zcela typické pro tento jev je, že dosavadní jmenný těsný přístavek umístovaný podle české gramatiky za podstatné jméno je nahrazován nesklonným přívlastkem umístovaným před rozvíjené jméno („v Sazka Areně“ místo „v Aréně Sazka“); podobný vliv se však v češtině projevil již ve 30. letech 20. století (Trilobit bar, Opera-hotel, Rokoko kabaret, Sekt Pavillon) a není slovanským jazykům zcela cizí (Moskva reka = řeka Moskva).

Angličtina výrazně ovlivňuje zejména u mladších uživatelů češtiny také například způsob používání interpunkce a pravopis a pojetí vlastních jmen, psaní koncovek za čísly k vyjádření skloňovaných nebo řadových číslovek atd.

příklady:

book (zarezerovat), boss (šéf), brainstorming (technika zaměřená na generování co nejvíce nápadů na dané téma), briefing (informační schůzka), brunch (snídaně a oběd v jednom), budget (rozpočet), busy (zaneprázdňený), call (hovor), cash (hotovost), chat (pokec), cool (bezva), happy (šťastný), meeting (setkání), office (kancelář), public relations (vztahy s veřejností), ready (připravený, hotový), shopping (nakupování), timing (načasování), voucher (poukaz), workshop (pracovní seminář)

- „Můj boss mi dal home office, tak jsem měl čas čekat trailer na ten nový blockbuster od Spielberga. Je to must see! I když mně přišel trochu over a crazy a je kolem něj zbytečný hype, tak nechápu, proč ho tolik lidí hejtuje. Být teenager, užil bych si ho ještě víc, ale asi si rovnou zabookuju lístky, pokud můj budget bude stačit. Enjoy!“
- „Můj šéf mi dal práci z domu, tak jsem měl čas mrknout na upoutávku na ten nový trhák od Spielberga. To musíte vidět! I když mně přišel trochu přes míru a šílený a je kolem něj zbytečný rozruch, tak nechápu, proč ho tolik lidí odsuzuje. Být náctiletý, užil bych si ho ještě víc, ale asi rovnou zamluvím lístky, pokud můj rozpočet bude stačit. Užijte si to!“

Narození v říjnu

Miloš Urban, vlastním jménem Miloš Svačina (4. říjen 1967) je český spisovatel, překladatel a redaktor.

Pochází z dvojčat. Vystudoval moderní filologii na katedrách anglistiky a nordistiky na Filosofické fakultě UK v Praze (1986-1992), v letech 1992-2000 pracoval jako redaktor v nakladatelství Mladá fronta, od roku 2001 v nakladatelství Argo, kde rok zastával funkci šéfredaktora.

Vydal 13 románů, několik novel a sbírku povídek; jeho knihy byly přeloženy do němčiny, španělštiny, nizozemštiny, maďarštiny, ruštiny a italštiny. Napsal také divadelní hry (Trochu lásky a Nože a růže) a několik povídek otištěných v různých časopisech a v povídkových knihách.

v naší knihovně: Kar; Přišla z moře

Rupi Kaur (4. říjen 1992) je indicko-kanadská básnířka, spisovatelka, ilustrátorka a umělkyně.

Kaur se narodila v indickém Paňdžábu. Ve čtyřech letech emigrovala s rodiči do Kanady. Inspirací jí byla její matka, která jí říkávala, aby kreslila a malovala, zvláště v době, kdy ještě neuměla anglicky a nemohla mluvit s ostatními dětmi ve škole. Zpočátku zkoušela psát básně a vzkazy pro své přátele zejména na střední škole. Studovala rétoriku a odborné psaní na Univerzitě ve Waterloo v Ontariu. V současnosti Rupī Kaur žije v Torontu v Ontariu. Veškeré její básně a prózy jsou psány malými písmeny bez interpunkce. Její dílo, jak sama autorka přiznává, odráží její názor na okolní svět. Její dílo se skládá z kratších básní a hlavním tématem v její tvorbě je zneužívání, ženskost, láska, zlomyslnost, ale také odpuštění.

v naší knihovně: Home body; Mléko a med

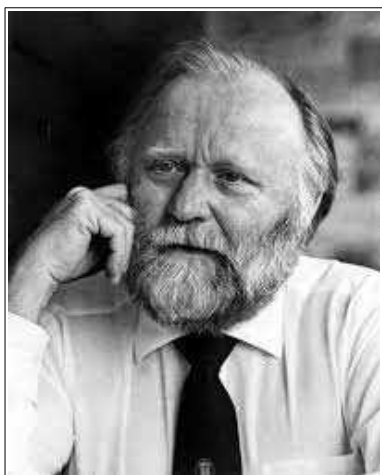

Evžen Boček (6. říjen 1966) je český kastelán a spisovatel.

Vystudoval gymnázium v Kyjově a Masarykovu univerzitu v Brně. Jeden rok učil na základní škole Červené domky v Hodoníně. Od roku 1992 pracuje jako kastelán milotického zámku spravovaného Národním památkovým ústavem. Svůj první román *Deník kastelána* vydal pod pseudonymem Jan Bittner.

V roce 2012 obdržel za román *Poslední aristokratka* Cenu Miloslava Švandrlíka.

v naší knihovně: *Aristokratka a vlna zločinnosti na zámku Kostka; Aristokratka na koni; Aristokratka pod palbou lásky; Aristokratka u královského dvora; Aristokratka ve varu; Deník kastelána; Poslední aristokratka*

Frank Herbert (8. říjen 1920 – 11. únor 1986) byl americký spisovatel, který se proslavil zejména svým románem *Duna*.

Frank Herbert se narodil v Tacomě ve státě Washington a vystudoval University of Washington v Seattlu. Byl člověkem mnoha řemesel. Živil se jako reportér, redaktor, profesionální fotograf a kameraman, komentoval pro lokální rádiové stanice, jezdil na moře jako lovec ústřic a dělal instruktora pro přežití v džungli.

v naší knihovně: *Duna; Stvořitelé boha*

Nora Roberts, rodným jménem Eleanor Marie Robertson, pseudonymy J. D. Robb, Jill March, ve Velké

Británii také Sara Hardesty (10. říjen 1950) je americká spisovatelka ženských, romantických a detektivních románů a novel. Jde o mnohonásobnou držitelku ceny Rita, která je udělována anglicky píšícím spisovatelům v romantickém žánru, je držitelkou i dalších oborových ocenění.

Pochází ze Silver Spring v Marylandu jako jediná dcera z celkem pěti dětí z americké katolické rodiny. Po prvním sňatku se přestěhovala do Keedysville v Marylandu, kde krátce pracovala jako sekretářka, po narození dvou dětí se ale stala ženou v domácnosti. V únoru 1979 se rozhodla pro profesní dráhu spisovatelky, nicméně její začátky byly těžké, několik jejích prvních rukopisů bylo odmítnuto. Její vůbec první kniha *Irský plnokrevník* (v anglickém originálu *Irish Thoroughbred*) byla vydána v nakladatelství Silhouette v roce 1981. V roce 1983 se rozvedla, v roce 1985 se podruhé provdala a společně s novým manželem si posléze otevřela i své vlastní knihkupectví.

v naší knihovně: *Aféry privilegovaných; Beze stopy; Bouřlivý příliv; Božské zlo; Cena za lásku; Cesta časem; Čarovná zátoka; Černá růže; Červená lilie; Druhá láska; Dům na útesu; Fantazii se meze nekladou; Každý má motiv; Kde končí řeka; Klíč odvahy; Klíč světla; Klíč vědění; Kouzla osudu; Kouzlo okamžiku; Krajina světla; Magická chvíle; Měsíční perly; Modrá jiřina; Neodbytný ctitel; Nestoudná ctnost; Ohnivý soumrak; Okamžik změny; Okouzlená šamanka; Pohanský kámen; Poselství krve; Poslední poctivá žena; Poslední přípitek; Posvěcené zlo; Procitnutí; Přijď a už zůstaň; Půlnoční zátoka; Rudý šál; Ruleta osudu; Sedmé znamení; Skryté poklady; Sladká pomsta; Sluneční drahokamy; Smrtící extáze; Smrtící klon; Smrtící nahota; Smrtící nesmrtnost; Smrtící pomsta; Smrtící portrét; Smrtící posedlost; Smrtící pravidla; Smrtící rituál; Smrtící sláva; Smrtící soud; Smrtící stvoření; Smrtící svátky; Smrtící svůdnost; Smrtící věrnost; Smrtící vize; Soukromý skandál; Spojení osudem; Srdcová dáma; Stále v tvém stínu; Stopy ve tmě; Tanec větru; Temná dáma; Temné noci; Tichý přístav; Totožnost neznámá; Tři osudy; Úkryt; Útes; Veřejná tajemství; Zahráváš si s ohněm; Zakletá země; Závan smrti; Zaváté stopy; Zkouška důvěry; Zlodějka; Zlověstný úplněk; Žhavý led*

Lincoln Child (13. říjen 1957) je americký spisovatel.

Začínal jako knižní redaktor a systémový analytik. Je autorem celé řady duchařských historek a příběhů s nadpřirozenou tematikou. Spolu s Dougla- sem Prestonem jsou podepsáni pod takové knihy jako např. Dračí hora, Re- likviář, Kabinet kuriozit a Zátíší s vránami. Ve více jejich dílech vystupuje extravagantní zvláštní agent FBI Pendergast.

v naší knihovně: *Bouře; Relikviář; Relikvie*

Franck Thilliez (15. říjen 1973) patří mezi nejúspěšnější francouzské spi- sovatele. Jeho doménou jsou vědecky zaměřené detektivní romány, které díky mnohaleté praxi v oboru IT působí vskutku seriózně. Hned za svůj románový debut byl v roce 2004 nominován na cenu SNCF pro nejlepší thriller. Ve svých knihách se nevyhýbá násilí či temným stránkám francouz- ské koloniální minulosti. Z jeho titulů slaví největší úspěch thrillery s neor- todoxní dvojicí vyšetřovatelů Lucii Henebelleovou a Franckem Sharkem – jejich třetí případ v knize Syndrom E se okamžitě stal bestsellerem a dočkal se publikace ve více než 15 zemích. Thilliez už napsal skoro dvě desítky románů, které svým napínavým zpracováním aktuálních témat nepřestávají čtenáře fascinovat.

v naší knihovně: *Černá smrt; Nedokončený rukopis*

Jim Grant (29. říjen 1954), známější pod svým pseudonymem **Lee Child**, je britský spisovatel akčních thrillerů. Jeho první román *Jatka* získal cenu Anthony v kategorii Nejlepší první román.

Narodil se v Coventry v Anglii. Jeho otec byl státní úředník. Když Jimovi byly čtyři roky, jeho rodiče se s ním a jeho třemi bratry přestěhovali do Handsworth Wood v Birminghamu, aby mohli získat lepší vzdělání. Do svých jedenácti let chodil do základní školy Cherry Orchard v Handsworth Wood. Poté navštěvoval Školu krále Edwarda v Birminghamu. V roce 1974 začal ve svých dvaceti letech studovat práva na Univerzitě v Sheffieldu, i když vůbec neměl v úmyslu věnovat se právnické praxi, a během studií pracoval jako kulisák v divadle. Po dokončení studií začal pracovat v ko- merční televizi. Grant byl přijat jako programový ředitel do televize Grana- da, která sídlí v Manchesteru a je součástí britské televizní sítě ITV. Zde se

podílel na televizních seriálech jako *Návrat na Brideshead*, *Perla v koruně*, *Hlavní podezřelý* a *Bedna*. Pro Granadu pracoval od roku 1977 do roku 1995 a poslední dva roky své televizní kariéry působil také jako zástupce odborů. Poté, co byl Grant v rámci firemní restrukturalizace propuštěn pro nadbytečnost, rozhodl se psát romány, protože jsou podle něj „tou nejčistší formou zábavy“. V roce 1997 byla vydána jeho kniha s názvem *Jatka*, a v létě roku 1998 se Grant přestěhoval do Spojených států amerických. První část jeho pseudonymu „Lee“ vznikla podle rodinného vtipu o špatné výslovnosti názvu auta Renault Le Car (v Čes- ku známé pod názvem Renault 5) a druhá část „Child“ vznikla, protože si Grant přál, aby jeho knihy byly umístěny v policích v knihkupectvích mezi hvězdnými autory detektivních románů Raymondem Chandle- rem a Agathou Christie. Grant své romány popisuje jako knihy o pomstě. 30. června 2008 bylo oznámeno, že od listopadu 2008 se Grant stane hostujícím profesorem na Univerzitě v Sheffieldu. V roce 2009 finan- coval jménem Jacka Reachera stipendium pro 52 studentů na této univerzitě. V roce 2009 byl Grant zvolen prezidentem klubu „Mystery Writers of America“. V roce 2012 byl jeho román *Výstřel* převeden na fil- mová plátna pod názvem *Jack Reacher: Poslední výstřel* s Tomem Cruisem v hlavní roli. V roce 2016 byl do kin uveden film *Jack Reacher: Nevrať se*. Hlavní roli Jacka Reachera si v něm opět zahrál Tom Crui- se.

v naší knihovně: *A přece nezemřeš; Roztřel*

Kateřina Tučková (31. říjen 1980) je česká spisovatelka, historička umění, kurátorka galerie současného umění a v letech 2015-2018 programová ředitelka festivalu Meeting Brno. Pochází ze čtyř sester. Když byla ještě dítě, její otec spáchal sebevraždu. Žila do šesti let v Moutnicích, dětství poté prožila v Kuřimi. Po maturitě na Gymnáziu na tř. Kapitána Jaroše v Brně vystudovala dějiny umění a bohemistiku na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Doktorská studia na Ústavu pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze absolvovala v roce 2014 obhajobou disertační práce Skupina Radar. Když žila v oblasti brněnské ulice Cejl, jež bývá nazývána brněnským Bronxem kvůli nynější početné romské komunitě, pátrání po historii této části města ji přivedlo k námětu jejího prvního románu *Vyhnání Gerty Schnirch*.

V květnu roku 1945 odtamtud byly vyhnány německé rodiny a zařazeny do takzvaného brněnského pochodu smrti. Osobně se zúčastnila vzpomínkového pochodu za tyto vyhnance a uvedla, že jí tato aktivita pomáhala v autorské tvorbě. Kateřina Tučková je vdaná za Roberta Hédervári. Žije v Praze a v Brně.

v naší knihovně: *Bílá Voda*; *Co skrývá les*; *Vyhnání Gerty Schnirch*; *Žitkovské bohyně*

Dick Francis, Richard Stanley Francis (31. říjen 1920 – 14. únor 2010) byl britský žokej, novinář a spisovatel detektivních románů.

V roce 1939 narukoval do Královského letectva a ve 2. světové válce byl nejprve leteckým mechanikem, později pilotem bombardéru. Roku 1948 se stal profesionálním žokejem, kterým byl až do roku 1956. Během své kariéry vyhrál značné množství dostihů (více než 300) a v sezóně 1953/1954 se stal žokejem šampionem. Po ukončení jezdecké kariéry se stal sportovním novinářem *London Sunday Express*, kde se věnoval dostihům. Redaktorem tohoto časopisu zůstal až do roku 1973. Od roku 2000 žil na Kajmanských ostrovech. Od roku 1962 vydával jednou ročně novou knihu, svoji spisovatelkou činnost přerušil po smrti své ženy (v roce 2000), další román vydal v roce 2006 a následující čtyři napsal v letech 2007-2010 spolu se svým synem Felixem. Všechny jeho detektivky se zabývají dostihovým sportem, hlavní hrdina s ním má vždy něco společného buď přímo (trenér, žokej, funkcionář) nebo nepřímo (novinář, pilot mezi závodisti).

v naší knihovně: *Divocí koně*; *Expert*; *Horké peníze*; *Hra na fanty*; *Hrozba*; *Hurikán*; *Chladná zrada*; *Mezi koly*; *Motiv koní*; *Návrat diplomata*; *Pole pro třináct*; *Risk*; *Rozkazem*; *Smrtící zkouška*; *Střepy*; *Tvr-
dý úder*; *V nemilosti*; *V šachu*; *Výšetřovací komise*; *Za trest*; *Žralok*

Regionální osobnosti – říjen

Viktor Douba – fotograf, dokumentátor ochrany přírody, právník

12.10.1907 (Postřekov) – 14.05.1979 (Rokycany)

místa působení: Kdyně, Horšovský Týn, Plzeň

Jeho dědeček Ondřej Schweiner, učitel v Postřekově, byl známý národopisný pracovník. Otec Josef Douba vystudoval pražskou malířskou akademii a působil jako malíř a kreslír v řadě časopisů. Viktor Douba po absolvování domažlického gymnázia studoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, ale právní praxi záhy opustil. V té době už se naplno věnoval své zálibě – fotografii. Úspěšně zveřejňoval své práce v časopisech (hlavní cena v soutěži týdeníku *Ahoj* z roku 1937). Významná byla i účast na sborníku fotografií historických památek *Naše vlast* v obrazech z roku 1948. V letech 1941-1943 se fotografickému oboru vyučil a pracoval v ateliéru ve Kdyni. Od roku 1946 působil v Horšovském Týně zprvu samostatně, později jako člen družstva *Fotografia* až do roku 1963. Od roku 1964 pracoval v Plzni jako dokumentátor Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody. Ve své fotografické práci se zajímal především o reportážní fotografie Henri Cartiera Bressona.

Snímky Viktora Douby zachycující příchod americké armády do Domažlic a oslavy konce války.

Jan B. Sklenář, JUDr. – čestný občan Horšovského Týna, právník, poradce, vysokoškolský pedagog, politický vězeň

14.10.1915 (Praha) – 12.08.2013 (Praha)

místa působení: Horšovský Týn, Detroit (Michigan, USA)

JUDr. Jan B. Sklenář se narodil v roce 1915. Do Horšovského Týna přišel v roce 1945. Jeho nevlastní otec František Sekmiler byl prvním poválečným nájemcem hotelu Šumava na náměstí. Jan Sklenář v té době studoval Právnickou fakultu Karlovy univerzity. Vzhledem k tomu, že za války nacisté české vysoké školy uzavřeli, mohl začít studovat až ve třiceti letech. Během studia politicky působil v národně socialistické straně. To se mu stalo osudným po komunistickém puči v únoru 1948. Spolu se svým nevlastním otcem se dostali na černou listinu, sestavenou místními komunistickými funkcionáři, kteří také v Horšovském Týně

založili tzv. Akční výbor Národní fronty. V jeho prvním prohlášení byli oba na čelných místech jmenováni pro „nepřátelský postoj k lidově demokratickému zřízení“. Pan Sekmiler byl zbaven místa provozovatele hotelu a musel s celou rodinou z města odejít. JUDr. Jan Sklenář byl zatčen a uvězněn nejprve v Plzni na Borech, posléze v ruzyňské věznici v Praze. Po vynesení rozsudku byl poslán do pracovního tábora na Kladno. Odtud za pomoci přátel utekl a po dramatické cestě se mu podařilo přejít ilegálně státní hranice do Bavorska. V důsledku zimního útěku v hlubokém sněhu si přivodil těžký zánět ledvin a ocitl se na pokraji smrti. Nakonec se v USA, kam se dostal z uprchlického tábora, vyléčil. Ve Spojených státech dostudoval práva a působil jako vysokoškolský pedagog. Specializoval se na fungování místní politické správy a samosprávy. Zároveň začal znovu politicky pracovat v Republikánské straně. Když se začátkem 80. let tvořil pracovní tým prezidenta Reagana, hledali odborníka na místní správu a samosprávu a obrátili se na JUDr. Sklenáře. Stal se jedním z mnoha prezidentových poradců. Když se v 2. polovině 80. let začal zvolna hroudit komunistický režim, mohl se konečně JUDr. Sklenář podívat do své rodné vlasti. V té době už měl americké státní občanství. Sblížil se znovu se svou první ženou, kterou donutil komunistický režim po jeho útěku k rozvodu, a po listopadu 1989 se rozhodl zůstat natrvalo v bývalé vlasti. Žil v malém nájemném bytě na Žižkově. Je velká škoda, že polistopadoví politici vůdci nevyužili jeho velkých zkušeností, ačkoliv je nezištně nabízel. JUDr. Sklenář však nezatrpl, zajímal se o politický život v České republice a zajímal se i o společenské dění v Horšovském Týně. Přestože zde prožil pouhá tři léta svého bohatého života, byla to, jak sám tvrdil, léta zásadní. Horšovskému Týnu nezištně pomáhal jako mecenáš. Stal se prvním polistopadovým čestným občanem Horšovského Týna.

Felix Kadlinský – básník, překladatel, jezuita

18.10.1613 (Horšovský Týn) – 13.11.1675 (Uherské Hradiště)

místa působení: Jičín, Uherské Hradiště

Autor a překladatel duchovní lyriky a prózy hagiografické, nábožensky úvahové a vzdělávací. Roku 1635 se stal členem jezuitského řádu. Pět let učil humanitním disciplínám. Poslední desetiletí života působil v koleji v Uherském Hradišti. Je výlučně autorem náboženské literatury a ve zveřejněné části jeho tvorby početně nad pracemi původními nebo relativně původními vysoce převažují překlady z latiny a němčiny, též od spisovatelů působících v Čechách. Jeho nejznámějším a nejdůležitějším dílem je sbírka duchovní lyriky Zdoroslaviček v kratochvilném hájíčku postavený (Praha 1665), ve které parafrázuje soubor písní Trutznachtigall, jímž se proslavil německý jezuita Friedrich von Spee. Také překládal i sám psal životopisy svatých: Zrcadlo bolestné matky boží (Olomouc 1666), Život a sláva svatého Václava (Praha 1669), Život svaté Ludmily (Praha 1669).

Otto Anton Schubert – ředitel školy, učitel, autor odborných článků a publikací

22.10.1867 (Horšovský Týn) – 04.06.1945 (Štítary)

místa působení: Semněvice, Štítary, Bukovec

Narodil se v Horšovském Týně na Malém předměstí v domě čp. 23. Otec byl starším bratrem ředitele Národního Divadla F. A. Šuberta, matka byla původem Němka, rozená Spörlová. Po studiích na plzeňském řádovém gymnáziu vystudoval v Praze učitelský ústav a odešel na studia do Mnichova, kde se postupně věnoval lékařství, zvěrolékařství a biologii. Po návratu působil na školách v Semněvicích, Bukovci a nejdéle ve Štítarech, kde se stal oblíbeným ředitelem školy. Pohřben je na hřbitově u kostela sv. Vavřince. Rozsáhlé dílo je věnováno řekám Radbuzě, Labi, Jizeře, výskytu perlorodek, hospodaření na malých rybnících, rybaření. Nejvýznamnější jsou dvoudílné dějiny jihozápadní sudetské oblasti Beiträge zur Geschichte des Südwestlichen Sudetengauges. Je autorem více než 200 odborných článků v časopisech. Jeho rozsáhlé dílo není dosud plně doceněno.

Libuše Strádalová – ředitelka hudební školy, pěvkyně, učitelka hudby

28.10.1919 (České Budějovice) – 27.06.1990 (Mariánské Lázně)

místa působení: Plzeň, Stříbro, Horšovský Týn, Mariánské Lázně

Absolventka pražské konzervatoře, obor sólový zpěv. Později si doplnila vzdělání o obor klavír. Spolupracovnice Československého rozhlasu v Plzni. Od roku 1947 se věnovala pedagogické činnosti, nejprve v Plzni a později ve Stříbře. Mezi lety 1954 až 1963 působila jako ředitelka hudební školy v Horšovském Týně, kde založila národopisný soubor. V roce 1963 přešla do Mariánských Lázní.

Karlmann Pöhl – historik, pedagog, vlastivědný pracovník, autor odborných publikací, vysídlenec

29.10.1878 (Bělá nad Radbuzou) – 29.09.1959 (Urach – Německo)

místo působení: Horšovský Týn

Pocházel ze staré a významné rodiny v Bělé nad Radbuzou, syn tamního purkmistra. Od roku 1890 navštěvoval horšovskotýnskou německou školu, v té době se již zajímal o městský a farní archiv. Učitelská studia absolvoval v Praze na německém učitelském ústavu (maturoval v roce 1900), kde se zdokonalil v defektologii a dalších vychovatelských oborech. Práce věnované dějinám města Horšovský Týn byly publikovány většinou časopisecky. Byl spolupracovníkem historika Josefa Blaua, navázal rovněž spolupráci s F. Roubíkem. Autor díla *Abhandlung zur Geschichte der Kreisstadt Bischofteinitz* (Pojednání o dějinách okresního města Horšovský Týn, 1930). Po roce 1945 šel do odsunu. Většina jeho prací po roce 1945, týkajících se např. dějin arcidiakonátu u sv. Apolináře, zůstala bohužel pouze v rukopisech. I ty jsou však cenným zdrojem pro poznání nejstarších dějin města.

TÝDEN KNIHOVEN

2. – 8. ŘÍJNA 2023

AMNESTIE PRO DLUŽNÍKY

**POKUD VRÁTÍTE PŮJČENÉ KNIHY, U KTERÝCH
JSTE PŘEKROČILI VÝPŮJČNÍ DOBU,
BUDE VÁM PROMINUTA ČÁSTKA ZA UPOMÍNKY**

**PRO NOVÉ ČTENÁŘE DÁREK A
REGISTRACE NA ROK ZDARMA**

Městská knihovna Horšovský Týn

pořádá

PODZIMNÍ TVOŘENÍ

s Natálkou

věneček 200 Kč

skřítek 100 Kč

pavouček 50 Kč

25. října 2023 od 17:00 hodin
v knihovně

Knihobudka

V září byla na náměstí v Horšovském Týně instalována nová knihobudka Městské knihovny Horšovský Týn. Najdete ji v podloubí domu čp. 50 v ulici 5. května. Instalaci provedl BYTES Horšovský Týn. Moc děkujeme.

Knihobudku může využít kdokoli, nejen naši čtenáři. Knihy z knihobudky je možné si vzít a ponechat nebo zapůjčit domů a později vrátit. Stejně tak je možné sem přinést vlastní knihy a nechat je zde pro další čtenáře.

Knihobudka vznikla díky podpoře Města Horšovský Týn. Vyrobil ji truhlář a sklenář Jaroslav Pokorný z Horšovského Týna. Za návrhem a výtvarnou úpravou stojí výtvarnice MgA. Marcela Jeřábková z Horšovského Týna.

Za podporu a spolupráci velice děkujeme a věříme, že tuto možnost sdílení knih využije široká veřejnost.

Nabídka knih k vypůjčení v naší knihovně

Slzy katovy schovanky - Sabine Martin

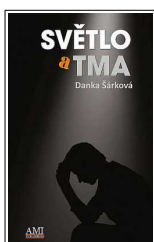
Rottweil 1332. Melisanda utekla z Esslingenu, v lese zakopala vše, co připomínalo její minulost esslingenského kata, němého Melchiora, a stala se ženou milovaného Wendela. Oba jsou šťastní – jejich obchod s vínem prospívá a velmi milují svou malou dcerku. Nad jejich štěstím se však stahují mračna.

- historický román, 391 stran

Smrtící skalpel - Tess Gerritsen

Měl to být běžný zákrok, ale pacientka na operačním sále nečekaně zemřela. Pro advokáta Davida Ransoma je to jednoduchý případ, kterých před soudem už několik vyhrál. Jako právní zástupce truchlící rodiny je odhodlaný zničit nedbalou anestezioložku. Pak do jeho kanceláře vtrhne doktorka s tím, že za úmrtím pacientky se skrývá něco mnohem horšího.

- krimi, 304 stran

Světlo a tma - Danka Šárková

Pepa pochází z malé moravské vesnice a chce mít hlavně klid. Jenže lidé v jeho okolí mají úplně jiný názor. Oba rodiče mu upřímně přejí, aby jednou prožil jiný život než oni – obyčejní lidé a snaží se své nesplněné ambice podstrčit svému jedinému synovi. Díky tomu mu už v dětství zadělají na budoucí problémy. U Pepy se rozvine vážná psychická nemoc.

- román pro ženy, 205 stran

Šepot v bouři - Aleš Novotný

Po náhodném návratu do rodné vsi Michal netuší, jak dramatické chvíle ho čekají. Musí čelit nejen bolestivým vzpomínkám, ale také se vyrovnat s naprosto nečekaným rozuzlením a odhazením strašlivého tajemství, které po tolika letech vyplouvá na povrch.

- psychologický román, 180 stran

Tři kroky od pekla - Veronika Černucká

Soukromou vyšetřovatelku Taru přivede do Svárova pátrání po dvou malých chlapcích. Brzy dojde k vraždě člověka, jehož smrt všechny překvapí. Následují další vraždy a Tara má plné ruce práce. Případ je čím dál zamotanější a nic nedává smysl. Přijme Tara pomoc od ženy hovořící s duchy? Odhalí, co má s případem společného dvacet let stará tragédie?

- detektivka, 327 stran

Ukradené životy - Patricia Gibney

Silniční dělník objeví ve výkopu tělo těhotné dívky. Téhož dne se u dveří inspektorky Lottie Parkerové objeví cizinka se synkem a prosí o pomoc při hledání ztracené přítelkyně. Když tentýž kopáč najde další mrtvolu, vyšetřovatelka musí mobilizovat veškeré síly a vypátrat, jak jsou tyto dvě oběti propojeny. Jenže záhy zmizí další dvě dívky...

- krimi, 374 stran

Naprosto nezbytná - Petr Macek

Devítinásobná Zlatá slavice a jedna z nejuspěšnějších zpěvaček v historii české pop-music, ale i textařka, moderátorka a herečka – to je Hana Zagorová. V rámci oslav 75. narozenin, které připadly na září 2021, se ve spolupráci se spisovatelem a publicistou Petrem Mackem vrátila k nejdůležitějším okamžikům svého života i kariéry.

- biografie, 223 stran

Nebezpečná místa - Patricia Gibney

Když se v otevřeném hrobě najde tělo mladé ženy, je k němu přivolána inspektorka Lottie Parkerová, která si klade otázku, zda to není nedávno zmizelá Elizabeth Byrneová. Jenže to není jediná žena, která se pohřešuje. V Ragmullinu nejspíš řadí sériový vrah a nedávné skutečnosti vzbuzují podezření, zda vše nesouvisí s jedním dávným případem.

- krimi, 358 stran

Neviditelní - Vlastimil Vondruška

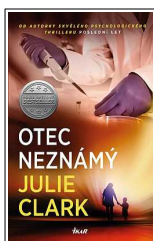
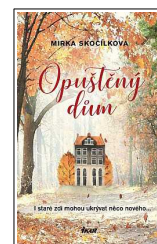
Před čtyřiceti lety prosadila skupinka mocných Velký reset. Zdůvodnila ho tím, že je třeba zabránit chaosu, ničení planety, dát všem stejná práva a odstranit chudobu, neboť spravedlivé je, aby nikdo nevlastnil nic. Jediným majetkem lidí se stal biočip, který kontroluje, zda dělají to, co mají.

- sci-fi, 268 stran

Opuštěný dům - Mirka Skočilková

Anna chce začít znovu. O mnohé ze své minulosti by se s ostatními dělila jen nerada a s vlastní rodinou nemá zrovna dvakrát dobré vztahy. Díky svému koníčku, jímž je focení, narazí jednoho dne na starou, opuštěnou vilu, která jí učaruje. Když se o dům začne zajímat, zjišťuje, že je opředený záhadnými historkami.

- román pro ženy, 356 stran

Otec neznámý - Julie Clark

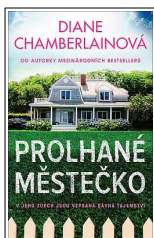
Svět genetičky Paige Robsonové se otrásá v základech: její osmiletý syn Miles se snaží zapadnout v nové škole a začíná se ptát na svého biologického otce. Paigein pečlivě budovaný život se pomalu hroutí, protože pravda o Milesově otci by mohla zničit vše, co pro ni dosud bylo cenné.

- thriller, 327 stran

Poskvrněná - Michaela Mihoková

Zdánlivě klidný život Grace Byronové naruší její bezcitná matka, která ji kdysi odložila do internátní školy, aby se jí zbavila. Mladá dívka dostává možnost zakusit rušný londýnský život i sladkou chuť zamilovanosti. Ethanův uhrančivý pohled ji zcela omámí. Zažívají spolu dobrodružství, o kterých se jim předtím ani nesnilo.

- román pro ženy, 302 stran

Prolhané městečko - Diane Chamberlain

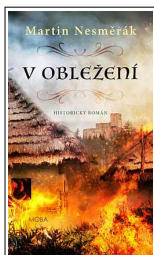
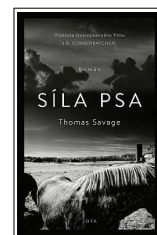
Severní Karolína, 2018: Život Morgan Christopherové je vzhůru nohama. Když na sebe vezme vinu za zločin, který nespáchala, ocitne se na tři roky v nápravném zařízení. Její sen o kariéře umělkyně se zdá být navždy pohřbený – dokud se neobjeví tajemný návštěvník s návrhem, který ji může dostat na svobodu. Její úkol zní: obnovit starou nástěnnou malbu.

- román, 397 stran

Síla psa - Thomas Savage

Phil a George jsou bratři a zároveň obchodní partneři, jsou totiž spolujatelé největšího ranče v montanském údolí. Phil je chytrý, George těžkopádný. Phil je vysoký, má ostře řezané rysy, George je podsaditý a zamlklý. Phil je vynikající šachista, vášnivý čtenář, výmluvný vypravěč; George se učí pomalu a věnuje se vedení ranče a obchodu.

- román, 333 stran

V obležení - Martin Nesměrák

Poblíž hradu Landštejna dojde k zákeřnému přepadení kupecké karavany. Vzápětí jsou vyrabovány a vypáleny dva hospodářské dvorce, pokusu o náhlý přepad neujde ani hrad sám. Zaskočená posádka musí hledat účinnou strategii obrany proti početné bandě neznámých ozbrojenců. Přibývá obětí i nezodpovězených otázek. Kdo jsou a odkud přišli cizí nájezdníci?

- historický román, 343 stran

Ženská na odstřel - Martin Goffa

Marek „Terence“ Vráz je uprostřed noci vyrušen zoufalým bušením na domovní dveře. Za nimi najde vyděšenou kolegyni novinářku, která ho ve strachu o život prosí o pomoc. Tvrdí, že byla před malou chvílí svědkem toho, jak policie zabila bezbranného člověka. Protože je známá její identita, oprávněně se obává, že nyní může být na řadě ona.

- krimi, 198 stran

Řbitov zvířátek - Stephen King

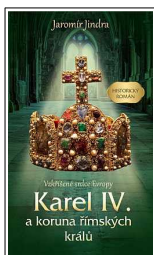
Rodina Creedových se usadí ve starém domě v půvabném prostředí venkova státu Maine. Otec lékař, krásná žena, rozkošné děti. Zdálo by se, že nic nemůže překazit jejich štěstí... Avšak objevuje se Cosi, co mrazí krev v žilách, Cosi strašnějšího než sama smrt. Cosi nerosovatelně příšernějšího a silnějšího...

- horor, 333 stran

Klinická smrt - Markéta Harasimová

Mariin bezstarostný a také trochu bezohledný život se poté, co jsou odhaleny její četné nevěry, otočí o sto osmdesát stupňů. Její manžel neunes skutečnost, že ho podváděla, což vede k tragické konfrontaci. Marie během partnerské roztržky utrpí vážný úraz, v jehož důsledku upadne do stavu klinické smrti. Vidí zpětně celý svůj život...

- thriller pro ženy, 316 stran

Karel IV. a koruna římských králů - Jaromír Jindra

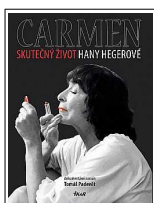
Karel Lucemburský se jako nový panovník navrací z vítězného tažení proti Ludvíku IV. Bavorovi, kterým si upevnil postavení římsko-německého krále. Přichází do vydrancovaných Čech, kde mu patří snad jen ta koruna, kterou se – až bude dokončena – chystá dát korunovat za krále. Přesto je rozhodnut navrátit přemyslovsko-lucemburskému dědictví bývalou slávu.

- historický román, 332 stran

Mistr platněř - František Niedl

Jedinečné vydání románové trilogie Platněř, Pavoučí síť a Návrat mistra v rámci jednoho svazku líčí příhody platněřského učně Lukáše, který se postupně stává tovaryšem a mistrem. Doba konce čtrnáctého a počátku patnáctého století je však nejistá, a tak se Lukáš nejednou ocitá v ohrožení života...

- historický román, 668 stran

Carmen - Skutečný život Hany Hegerové - Tomáš Padevět

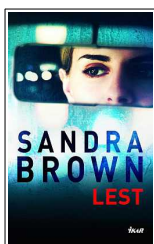
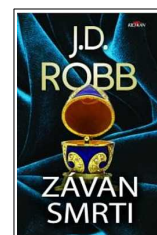
První a jediný komplexní dokumentární román o největší česko-slovenské šansoniérce. Vznikl s jejím souhlasem, s podmínkou, že může být zveřejněn až po její smrti. Po celou kariéru se takovému odhalení vyhýbala. Důsledně si bránila své soukromí. Umožnila do něj vstoupit až autorovi, který patřil k jejím nejbližším přátelům.

- biografie, 503 stran

Závan smrti - J. D. Robb

Pediatr Kent Abner obdrží jednoho dne nezvyklý dárek – zlaté vejce. Poté, co ho plný očekávání otevře, uvolní se do vzduchu prudký jed, který ho okamžitě zabije. Případ dostane na starost Eva Dallasová, ale za žádnou cenu nemůže přijít na to, kdo by chtěl doktorovi ublížit. Zanedlouho zemře další člověk.

- krimi, 348 stran

Lest - Sandra Brown

Agent FBI Drex Easton je neúnavně hnán jediným cílem: dostat podvodníka dříve známého jako Weston Graham. Za posledních třicet let vystřídal Weston mnoho jmen a bezpočet převleků, aby vylákal bohatství z osmi zámožných žen, které pak zmizely beze stopy.

- krimi, 414 stran

Cirkadiánní kód - Satchin Panda

Je to tak snadné: stačí udržovat skrytý rytmus těla, které střídavě zapíná a vypíná své funkce, aby kromě práce zvládlo i regeneraci – a naše zdraví se zase vrátí ke své dokonalosti. S Pandovou poutavou knihou držíte v rukou příležitost, jak seřadit hodiny svého těla a trvale dosáhnout fyzické a duševní pohody.

- zdraví životní styl, 296 stran

Neznámá společnost: Pohledy na současné Česko - Pavel Pospěch

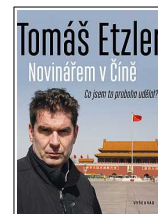
Události posledních let mohly v mnoha lidech zesílit pocit, že realita předstihuje možnosti fikce. Podobné pocity však nemusí být dezorientující ani nejsou důvodem k rezignaci. Společenské otřesy totiž přinášejí také nové pohledy na to, co se nám dosud jevilo jako samozřejmé. Kniha tyto perspektivy otevírá a ukazuje, jak je můžeme využít.

- naučná, 198 stran

Novinářem v Číně - Tomáš Etzler

Tváří v tvář současné Číně. Vzpomínky, dojmy a osobní prožitky zkušeného novináře. Když Tomáš Etzler přistál v říjnu 2006 v Pekingu, Čínu téměř neznal. V následujících letech zde však připravil stovky reportáží a zažil řadu silných příběhů. Jak v nejlidnatější zemi světa žijí běžní lidé? Čemu v totalitní Číně čelí novináři, kteří zpracovávají události, jež se komunistická vláda snaží skrýt?

- biografie, cestopis, 431 stran

Lidstvo: Dějiny naděje - Rutger Bregman

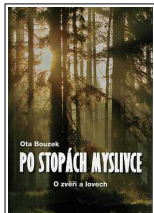
Na tom, že člověk je od přirozenosti sobecký a nedůvěryhodný, se shodnou všichni, zastánci levice i pravice, psychologové i ekonomové, myslitelé dnešní i ti již mrtví. Tento pohled na lidstvo prosákl do západního uvažování, v souladu s ním budujeme naše veřejné instituce a politické i ekonomické systémy. Co když je ale toto přesvědčení mylné?

- sociologie, 425 stran

Lovecké zážitky z Dražanské vrchoviny - Karel Vágner

Kniha popisuje neobyčejnou krásu lesů, které se každému myslivci stanou kamarádem. Já s nimi kamarádím dodnes. Prožil jsem v tamních lesích celou řadu loveckých příhod, přinesl jsem si odtud mnoho poznatků o životě zvěře, zpěvných ptáků a všech ostatních obyvatel lesa, lesních potoků, polí, náhorních rovin a celé okolní přírody.

- příroda, zvířata, 142 stran

Po stopách myslivce - Ota Bouzek

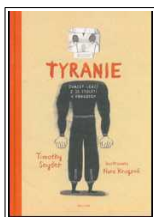
Ota Bouzek se v další z úctyhodné řádky knih mysliveckých vzpomínek a příběhů vrací do mládí a do jesenických lesů, kde sbíral své zkušenosti lesníka a myslivce. Povídky jsou jako vždy upřímným a pokorným holdem kráse tamní přírody a jejím obyvatelům.

- povídky, 302 stran

Srdce Evropy - Pavla Horáková

Román nabízí dialog dvou hlasů, které dělí více než sto let: z naší přítomnosti se ozývá učitelka Anežka, která se snaží vyznat ve vlastních zmatcích i ve zmatené době, a přitom přemýšlí nad rukopisnými pamětmi moravské venkovanky Kateřiny, svérázné, sebevědomé ženy, která nedostatek formálního vzdělání vynahrazuje vrozenou bystrostí a vnímavostí.

- román, 387 stran

Tyranie: 20 lekcí z 20. století - Timothy Snyder

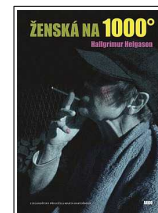
Jeden z předních intelektuálů současnosti, historik Timothy Snyder, přichází s příspěvkem k aktuální debatě o dalším osudu liberální demokracie. Dvacet lekcí z evropských dějin 20. století ukazuje, že kolaps společnosti, demokracie a morálky i naše osobní selhání v podmínkách politických krizí nejsou nic nepředstavitelného.

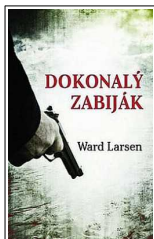
- naučná, historie, 127 stran

Ženská na 1000° - Hallgrímur Helgason

Hrdinkou románu je osmdesátiletá Islandka Hera Björnsdóttir, která tráví své poslední dny v reykjavícké garáži. Společnost jí dělá jen počítač a granát z druhé světové války, ukrytý pod peřinou. Helgason se při psaní románu inspiroval životem vnučky prvního islandského prezidenta Brynhildur Georgíy Björnsdóttir.

- román, 429 stran

Dokonalý zabiják - Ward Larsen

Jediný výstřel může změnit směr, kudy se svět ubírá. Pro mladou americkou lékařku Christinu měla být plavba přes Atlantik splněním snu o životním dobrodružství. Skutečnost je ale mnohem dramatičtější: v ledových vodách oceánu spatří muže, který z posledních sil zápasí o život. Když ho zachraňuje, ještě netuší, že brzy půjde o život i jí.

- thriller, 496 stran

Cizinci v noci - Kent Haruf

„Cítím se osaměle. Říkala jsem si, že i ty se tak možná cítíš. Tak si říkám, jestli bys ke mně nepřišel. Na noc. Na kus řeči,“ osloví jednoho večera sedmdesátiletá Addie svého souseda Louise. Oba již ovdověli a jejich životy plynou ve stereotypech, které chabě vyplňují prázdnotu. Rozhodnou se nebrat ohledy na to, co si pomyslí ostatní, a začnou se scházet.

- román, 139 stran

Hora mezi námi - Charles Martin

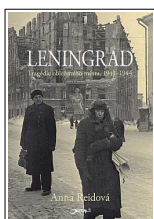
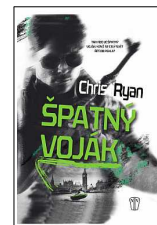
Přichází bouře a provoz na letišti v Salt Lake City je ochromen. Novinářka Ashley je nervózní, že nestihne vlastní svatbu, a na chirurga Bena čekají pacienti. Ačkoli se tihle dva neznají, objednájí si spolu charterový let, aby se navzdory nepříznivému počasí dostali domů včas. Jejich letadlo ale havaruje a oni se ocitají uprostřed zasněžených hor bez naděje na záchranu.

- román pro ženy, 326 stran

Špatný voják - Chris Ryan

Kocábka s migranty se prodírá rozbouřeným Středozezemním mořem. Cestující jsou zoufalí, hladoví a vyděšení. Mezi nimi se do Evropy snaží podloudu proniknout militanti z tzv. islámského státu. Stanou se však terčem útoku vojáků z SAS. Jakmile jeden ze zajatců prozradí plány na krveprolití v Londýně, dostane příslušník SAS Danny Black úkol...

- thriller, 379 stran

Leningrad - Anna Reid

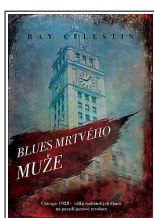
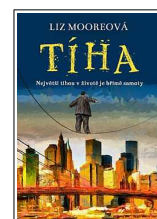
Osmého září 1941, jedenáct krátkých týdnů poté, co Hitler zahájil operaci Barbarossa, byl obklíčen Leningrad. Obležení se nepodařilo prorazit dva a půl roku a během 872 dní blokády zahynuly dva miliony lidí. Pokud by město padlo, zřejmě by historie 2. světové války a 20. století vypadala jinak.

- válečný, 466 stran

Tíha - Liz Moore

Bývalý vysokoškolský profesor Arthur váží 250 kg a už deset let nevyšel z domu. Sedmnáctiletý Kel Keller se musí potýkat se svým životem chudého kluka, jenž veškeré naděje vkládá do kariéry profesionálního hráče baseballu. Pojítkem těchto dvou zdánlivě nesouvisejících osudů je Kelova matka a Arthurova bývalá studentka Charlene.

- román, 340 stran

Blues mrtvého muže - Ray Celestin

Otrava vrchních představitelů města při jednom z mnoha opulentních večírků v luxusním hotelu. Nález zohavené mrtvoly bílého gangstera v postranní uličce nechvalně proslulého Černého pásu. Zmizení slavné dědičky rodinného jmění bez jediné stopy. Tyto tři zdánlivě nesouvisející události probudí ospalé letní Chicago z letargie.

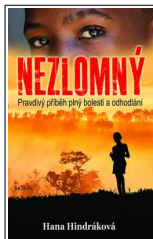
- krimi thriller, 549 stran

Šestkrát dva - Arne Dahl

Dvě věci jsou Desirée Rosenquistové a stockholmské policii okamžitě jasné: Dopis, který drží v rukou, byl napsán ve stavu naprostého zoufalství a paranoie. Psaní obsahuje detaily dávno zapomenuté vraždy, které mohl znát pouze vrah nebo někdo jemu blízký. Desirée kontaktuje Sama a společně s Molly vyrazí na sever Švédka najít pisatelku dopisu.

- krimi, 334 stran

Nezломný - Hana Hindráková

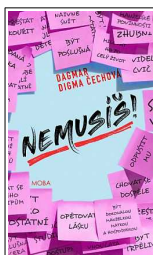
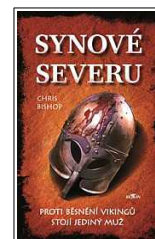
Skutečný příběh plný bolesti, strachu, vzdoru a odhodlání. Njoro musel opustit v sedmi letech matku, která byla závislá na alkoholu a mlátila ho. Začal žebračím, ale brzy mu nezbylo než krást. Život v gangu provázelo znásilňování i lynčování. Zákon ulice ho natolik poznal, že se možná nedokáže dostat z úplného dna, ani když mu někdo podá pomocnou ruku.

- román, 182 stran

Synové severu - Chris Bishop

Nastaly kruté časy. Celou zemi pustoší krvelační válečníci, kteří se nezaleknou ničeho, ani samotné smrti. Jediný král Alfréd stále věří, že dokáže Vikingům vzdorovat a postavit království opět na nohy. Řady vyčerpaných vojáků značně prořídly, proto pověří nebezpečným úkolem mladého mnicha Mathewa. To, jak ho zvládne, rozhodne o výsledku nadcházející bitvy.

- historický román, 295 stran

Nemusíš! - Dagmar Digma Čechová

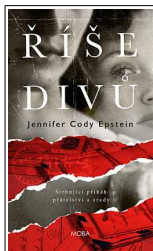
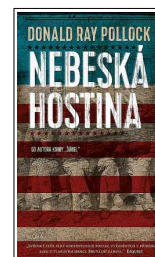
Můžeš naleštit konferenční stůl, aby si na něj manželovi kamarádi mohli odložit pivo a nohy. Můžeš vychovávat děti v podstatě sama, ignorovat svou vnitřní lvici toužící po řádném soustu vášně, smířit se s tím, že nic nového už nepříjde, a snažit se to nějak doklepat. Stejně tak můžeš studovat školu jenom proto, že si to přejí rodiče, a tvůj vlastní sen mizí v dáli...

- román pro ženy, 416 stran

Nebeská hostina - Donald Ray Pollock

Píše se rok 1917. Chudý farmář Pearl Jewett nečekaně zemře a zanechá po sobě tři syny – chytrého Canea, prostoduchého Coba a prchlivého Chimneyho. Ti se již nechtějí protloukat a dít na cizím, proto se vydávají za štěstím – krást, loupit a drancovat – inspirováni bravokovým románem Život a skutky Krvavého Billa Bucketa.

- thriller, 405 stran

Říše divů - Jennifer Cody Epstein

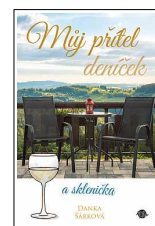
Vztah mezi Avou Fisherovou a její matkou Ilse nikdy nebyl bezproblémový. Ve vzduchu viselo příliš mnoho otázek. Kdo je Avin otec? Co dělala Ilse za války? Proč svou jedinou dceru nechala v německém sirotčinci? Nyní ale z Německa dorazily Ilsiny ostatky a s nimi i složka neodeslaných dopisů adresovaných neznámé ženě: Renate Bauerové, přítelkyni z dětství.

- historický román pro ženy, 443 stran

Můj přítel deníček a sklenička - Danka Šárková

Šarlota je pražská žena, která chce být opečovávaná, rozmazlovaná a samozřejmě milovaná. Řehoř je horal, jenž má svou představu o životě v přírodě na horské boudě, kam „jezdí lidi“. K chodu takového zařízení je potřeba personál a k němu pevné nervy. Řehoř chce být také opečováván, milován a samozřejmě obdivován. Šarlota si píše deník...

- humor, 122 stran

Autorka neklidu - Zbyněk Vlasák

Věra Chytilová očima české filmové kritiky. Publikace má dvě části. První z nich tvoří sborník filmověkritických textů o díle režisérky Věry Chytilové, které editor vybral z dobových periodik, druhá část je pokusem zformulovat dnešní odkaz Věry Chytilové.

- biografie, 283 stran

I velké holky pláčou - Monika Knápková

Když mi ráno zazvonil budík, myslela jsem, že ho prohodím oknem, jak moc se mi nechtělo vstávat. Pavel tu se mnou byl až do půl třetí do rána. Tohle nebývá často, tak jsem byla ráda, že tu se mnou byl tak dlouho. Hluboce jsem si vzdychla a pomalu jsem se posadila na postel. Ještě, že už je dneska pátek! Pomyslela jsem si, když jsem zapnula konvici, abych si uvařila kávu...

- pro ženy, 177 stran

Historie domů v Horšovském Týně
náměstí Republiky 58

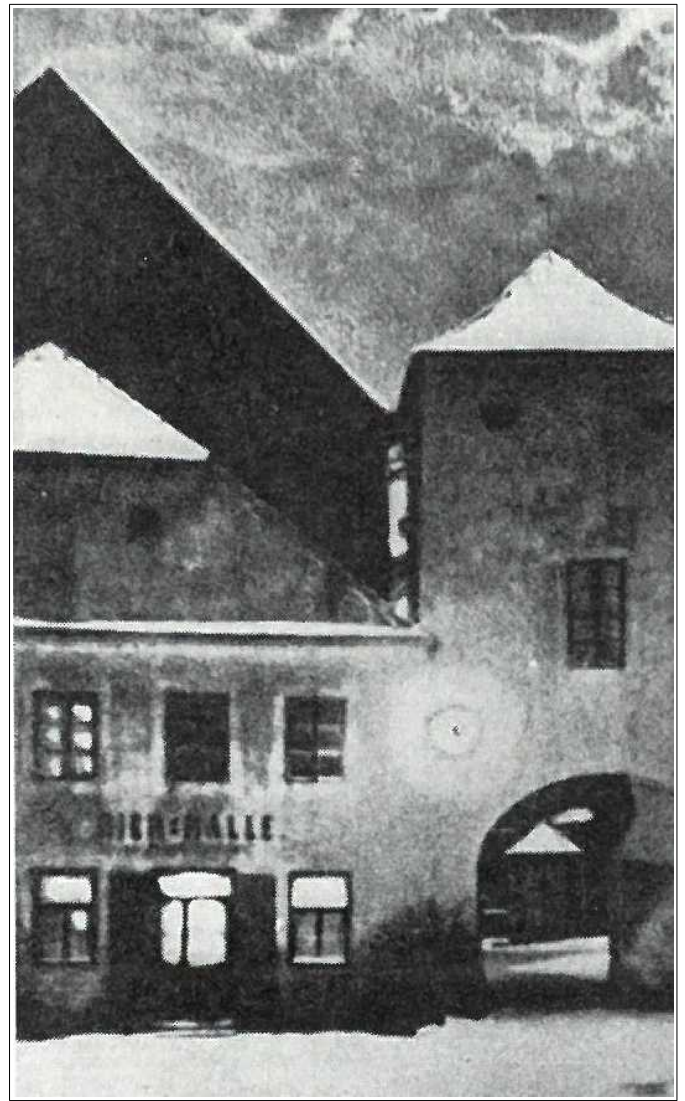
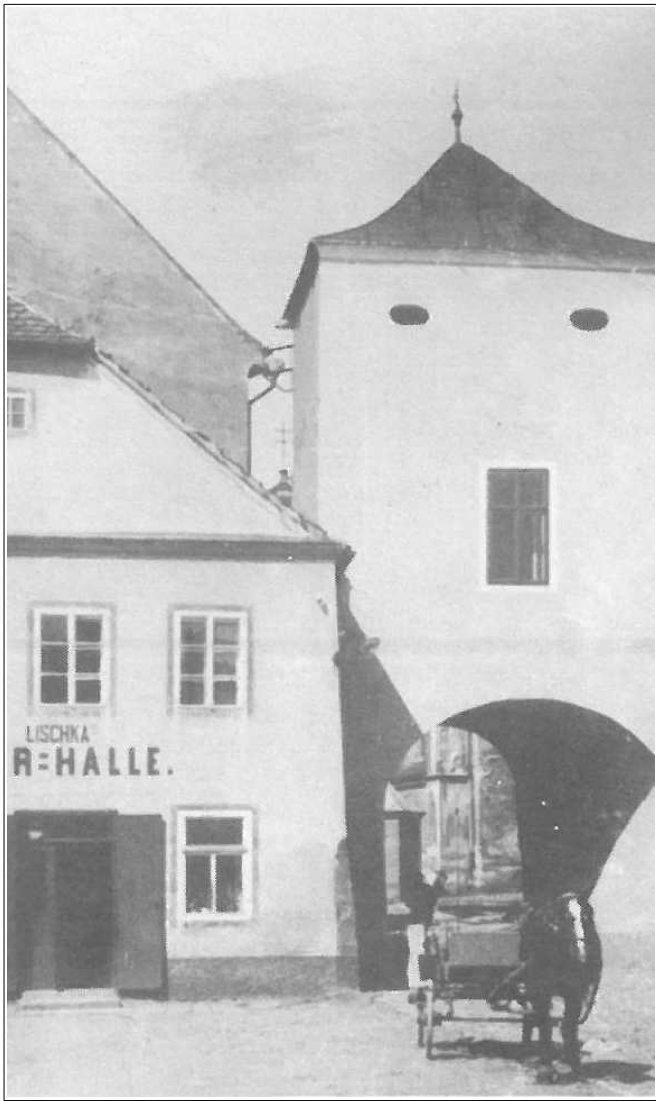

1984

Restauračním zařízením byla také pivnice. Dlouho bylo možné na jejím zadním průčelí přečíst poměrně zřetelný nápis Lischka Bierhalle. Pivnici zásobovanou z nedalekého městského pivovaru provozoval mezi dvěma válkami Ferdinand Walter a od roku 1925 Franz Lischka, rodák z Přívozce.

15. června 2021

30. léta 20. století

15. června 2021

Městská knihovna
náměstí Republiky 102
346 01 Horšovský Týn
telefon: 379 422 572
mobil: 731 614 064
e-mail: knihovna@htyn.cz
knihovnaht@seznam.cz
<https://knihovnahorsovskytyn.webk.cz>

půjčovní doba:

Po	9:00 – 12:00	13:00 – 18:00
Út	zavřeno	
St	9:00 – 12:00	13:00 – 17:00
Čt	9:00 – 12:00	13:00 – 17:00
Pá	9:00 – 12:00	13:00 – 15:00